

Policie - vyšetřování

Na rozdíl od mnoha jiných policejních činností, proces vyšetřování (ang. *Investigation* nebo *Enquiry*, fr. *enquête*, něm. *Ermittlung* nebo *Untersuchung*, it. *indagine* šp. *investigación*, rus. *расследование*.) vznikl zcela mimo činnost starověkých a středověkých policejních institucí. Policejní záležitosti se stával jen postupně, i když od konce 19. století byl propojený s prací rozvíjející se kriminální policie. V řadě států obě tyto složky dodnes existují samostatně a jen spolupracují. Také na našem území oblast vyšetřování, jako speciální policejní služba, vznikla až v roce 1950.

Od raného středověku i na našem území zločiny (od roku 1950 označované termínem „trestné činy“) měli právo vyšetřovat otcové rodin, klanů a kmenů. Na nejvyšší úrovni to byli regionální šlechtici a na nejvyšší panovník a jeho úředníci nebo pověřenci. Když se z nich vyčlenila specializovaná skupina odborníků – znalců práva, tedy soudců, přešla významná část vyšetřovacích pravomocí na ně. S nástupem centralismu a absolutismu význam soudců narůstal, a to již celá problematika vyšetřování přešla do jejich rukou. Vznikl odstupňovaný systém soudů, jehož detailní popis není obsahem tohoto hesla.

Samotní soudci se ale přímým vyšetřováním zločinů nezabývali. Tuto pravomoc delegovali na své podřízené – soudní písaře, kterých úkolem bylo prošetřit zločin na místě tak, aby samotný soudce měl k dispozici dostatek podkladů pro vynesení rozsudku.

Tento systém měl několik problémů. Hlavním byla nejednotnost, která vládla po území celého státu. Písaři, z kterých se postupně stávali specializující vyšetřující soudci, totiž nepostupovali jednotně. Jejich limity, kromě různého stupně znalostí zákonů a jejich výkladů, byli: zkušenost, odborná připravenost, morální hodnoty, včetně charakteru a profilu vyšetřovatele, ale i jeho odolnost vůči vlivu místních zvyků. Na základě toho se obdobný zločin v jednom případě vyšetřoval jinak než v případech jiných. Nehledě na různorodost právních zvyklostí, platných v jednotlivých regionech státu. Protože rovněž také ony vedly k nejednotnému postupu v oblasti vyšetřování a vynášení rozsudků.

Novověk přinesl zásadní změny. Jejich podstatou byla snaha nejenom sjednotit právo, používané ve městech a v regionech, ale v nově vznikajících trestních kodexech se objevily první instrukce, jak se má v průběhu vyšetřování jednotlivých zločinů postupovat. V této souvislosti již můžeme jasně mluvit o specializovaných soudních úřednících, kteří zločiny na místě vyšetřovali a současně pro samotné soudce zajišťovali všechny dostupné důkazy a fakty, čímž vykonávali činnost pozdější kriminální policie. V regionech to byli např.

komorníci, které si nesmíme plést se zámeckými lokaji, ale pracovníky soudních komor, kteří měli za povinnost se po nahlášení nějakého zločinu na místo dostavit a vše důkladně prošetřit. Ve městech tuto funkci plnili buď přísežní radní, přísežný písař, nebo vyšetřující soudci, kteří jsou označováni jako „soudce vyhledávající“.

Soudní a trestní nejednotu měly tedy odstranit trestné zákoníky, platné pro celé území státu. Postupně byly zdokonalovány, upřesňovány a rozšiřovány. Jejich mnohé částí se vyprofilovaly do podoby metodických pokynů pro vyšetřující písaře a úředníky, protože taxativně vyjmenovávaly kroky, které musel každý jeden z nich při vyšetřování realizovat.

Již zákoník císaře Ferdinanda III. (1608-1657, císař, český a uherský král od roku 1637), vydaný v roce 1656, se problémy vyšetřování podrobně zabýval. Proces vyšetřování se v tomto právním dokumentu otevíral článkem 22 a nazýval třetí fází (*der Dritte Weeg*). Prostřednictvím něho se mělo dosáhnout plného potrestání pachatelů a ochránit lid před zlem, nebezpečím a zločinci. Vyšetřování mělo být důkladné a detailní. Mělo např. zjistit všechny smrtelné rány, jejich počet a umístění, jaká zbraň byla použita atd. Vyšetřování se nemělo omezit pouze na jednu osobu, ale na všechny podezřelé. Mělo se zjistit, zda pachatel skutečně svůj čin vykonal, zda svědkové o věci jen slyšeli nebo se o něm z rozhovoru dověděli. Vyšetřování mělo soustředit všechny množné informace, nevynímaje ani informací o nevinných.

O vyšetřování informací od osob nedůvěryhodných nebo chudých, mluví článek 23. a je v tomto směru velice opatrný. Poukazuje na to, že tito lidé ve svých výpovědích odrážejí své sociální a společenské postavení, ale rovněž i své charakterové a morální vlastnosti. Článek upozorňuje, že dokonce čestný chudý člověk, si ze svého prostředí přináší řadu záporů, které se v jeho výpovědích projeví. Řada z těchto lidí vypovídá velice ochotně a velice snadno se přiznává, jenom aby nebyli vystaveni mučení. Za nedůvěryhodné svědky autor tohoto dokumentu pokládá také vědmy, čaroděje, kouzelníky atd. Ve vyšetřovacích instrukcích pokračoval rovněž článek 24. Upozornil, že orientace pouze na jednoho vyšetřovaného je nedostatečná a zemský soudce se má zaměřit na více osob, bez ohledu na to, co hlavní obviněný vypovídá. Soudce má pátrat po *corpusu delicti*. Mělo se např. vyšetřovat, zda byl zavražděný skutečně usmrcen v ohlášeném čase; zda se peníze nebo dobytek neztratily jiným způsobem, než jako bylo ohlášeno; zda se zločin stal skutečně na daném místě atd. Zvláště intenzivně se měly vyšetřovat případy cizoložství, sodomie, čarodějnictví atd. Bez ohledu na čas a pohodlí se měli vyšetřovat zloději, cestní lupiči, vrazi, případy rozsáhlých krádeží, loupeží a všech vražd.

Článek 25 zase upozorňuje na přísné vyšetření všech rvaček, výtržností a s nimi spojených, zejména zabití. Požaduje kontrolu ran lékařem, který určí jejich počet a stupeň ohrožení zdraví nebo života poškozeného, mělo se zjistit, jakou zbraní byly provedené. Stejně se měl soudce zabývat podezřelými úmrtími některého z manželů, přičemž mrtvola mohla být pohřbena až po skončení vyšetřování.

Stále podrobnější instrukce, týkající se postupů vyšetřovatelů, přinášely i následující zákoníky. Za všechny uvedeme výtah z Trestního zákoník (Hrdelního řádu) rakouské arcivévodkyně, české a uherské královny Marie Terezie (*Constitutio Criminalis Theresiana*), tzv. *Tereziana* nebo *Theresiana*, či *Nemesis Theresiana*), vydaného v roce 1768 ve Vídni.. Např. její 92. článek „O zlo skutku otrávení, aneb zjedovacení“ uvádí řadu přesných pokynů, kterými se musel vyšetřovatel řídit.

„Za čtvrté: Tělo více shlídnouti, tehdy se má v lékárnách do lékopisu nahlédnouti: zdaliž snad proti jedu předeepsaný nejsou; dále mají oni, jenž ho v léčené měli, též lidé, kteří ho hlídali, aneb při jeho smrti byli, aneb mrtvého viděli, tázání býti: jaká znamení na něm pozorovali; zdaliž po přijatém pokrmu, v němžto důměnlivě jed byl, se nedávil; aneb k dávení nucen nebyl; zdaliž zešlautnul, aneb zmodral; zdaliž tělo nabobtnalo a podobně...“

§3. Důležitý potahové k zjištění, když v lékařství zběhlí pravějí, že zemřelému jed dodán byl, a on do něho umřítí musel; a kdyby přitom důkazlivě bylo. Že

Předně: podezřelá osoba jed kupovala, aneb syc s ním zacházela a podezřelý s otráveným v nesvornosti živ byl, aneb dokonce podezřele o něm mluvil, aneb syc z jeho smrti užitek, pohodlí k očekávání měl, aneb

Za druhé: když podezřelý s jedem smíšený pokrm, aneb nápoj pokradmo připravoval, aneb něco do něj sypati, aneb lstí spatřen byl, a to potom otrávenému podal...“

Trestní zákoník (*Strafgesetzbuch*) císaře Františka II. (1768-1835, císař římský v letech 1792-1804, císař rakouský v letech 1804-1835, král český a uherský v letech 1792-1835) *Gesetzbuch über Verbrechen und schwere Polizeübertretungen*, v češtině známý pod názvem *Zákon trestní o zločinech a těžkých policejních přestupcích*, vydaný 3. září 1803 problematice vyšetřování věnoval Hlavu druhou Druhé částky. Nazývala se *O vyšetřování zločinu a vyzdvižení činu nebo skutku*, byla mnohem širší a obsahovala 32 paragrafů - (226. - 257.). Hned první paragraf upozorňoval, že povinností hrdelního soudu je jednak ve svém okrsku vyšetřovat všechna oznámení, ale stejně tak samo iniciativně pátrat po případné trestné činnosti. Opět se uvádělo, že mu musí pomáhat všechny instituce, ale i obyvatelstvo, které mělo za povinnost informace o případné trestné činnosti ihned hlásit. Zákoník oznamovateli zajišťoval pomoc a imunitu (§ 231), ale současně vedl soudy k tomu, aby samy trestnou

činnost vyhledávaly, odhalovaly a trestaly. Paragraf 234 přímo určoval závazný postup takového vyšetřování, zejména v jeho počáteční fázi. Následující paragrafy stanovily další postup vyšetřování, včetně nutnosti zajistit všechny stopy a výpovědi svědků. Soudce si mohl k ruce vzít zkušeného přísežného muže, nebo dokonce až dva, kteří by takovéto vyšetřování vedli (§§ 240 a 241).

Následující paragrafy měly rovněž charakter kriminalistické příručky a určovaly postup vyšetřování jednotlivých druhů zločinů. O všech úkonech a objevených stopách se musel vést příslušný protokol (§ 244). Důraz se kladl na získání přímých důkazů a výpovědi očitých svědků. Když tito nebyli, musela se zajistit každá stopa, každá výpověď, která by pomohla soudu spravedlivě věc rozhodnout. Podrobně musely být vyslechnuty i ty osoby, u kterých se původně nepředpokládalo, že by přinesly závažnější informace (§ 248). Paragraf 249 a následující uváděly závazný postup při výslechu svědka a stejně tak i poškozeného. Všichni svědkové museli být svázáni přísahou a poučeni o právních důsledcích v případě, že nebudou vypovídat pravdu. Všechny výpovědi se zapisovaly do protokolu, který nakonec svědek podepsal. Po podpisech se již protokol pokládal za uzavřený celek a nesmělo se do něj sahat (§ 257).

Všechny uvedené zákoníky ukazují, že snaha o důkladné vyšetření každého zločinu byla stále intenzivnější, což vedlo k zvýšení důrazu na přípravní fázi případného soudního procesu. A právě zde se rozšiřoval prostor pro vyšetřování, který byl i nadále vedený soudy a jimi určenými soudními úředníky. Účelem jejich činnosti bylo v rámci tohoto stadia shromáždit dostatečný skutkový materiál, který by postačoval k obvinění nebo i obhájení obviněného. Tento materiál měl žalobci poskytnout požadovanou sumu informací, aby se mohl kvalitně a kvalifikovaně rozhodnout, zda proti obviněnému bude zahájený soudní proces nebo ne. V případě, že by se rozhodl pro podání obžaloby, měly mu tyto materiály dodat dostatek důkazů, faktů a argumentů, aby byl v případném procesu úspěšný. Reformované trestní řády, přídržující se inkvisičních tradic, zachovaly těmto přípravám ve hlavní věci ráz soudního řízení, jehož implementace byla vložena do rukou případného vyšetřovatele.

Z hlediska procesního tu byl problém. Stávající přípravné řízení ve podstatě ještě nemělo soudní charakter. Přesto se žalobce, který se přímo a osobně neúčastnil této fáze vyšetřování, musel sám rozhodnout, jestli má žalobu podat nebo ne. Tím se objevil prvek subjektivismu, který mohl vyústit ve skutečnost, že na základě nedostatečné práce v přípravném řízení, mohly následně soudy rozhodovat nesprávně. Tento rozpor byl zostřený ještě tím, že samo jednání v této části řízení mělo z velké části ráz inkvisiční a bylo tajné a písemné, takže hlavnímu líčení, kde byly uplatněny zásady obžalovací, veřejnosti a ústnosti,

byl předkládaný materiál, shromážděný způsobem, který byl v základním rozporu se zásadami soudního procesu.

Nesmíme přitom zapomínat, že v této době byla kriminální policie fakticky ještě stále jen v plenkách, její příslušníci zpracovávali obvinění jen na základě svých osobních zkušeností a jejich odborná příprava byla více než chabá. Kriminalistika se jen začala rozvíjet, i když víceří vyšetřovatelé dovedli již využívat znalosti odborníků v oblasti chemie, fyziky, mechaniky, anatomie, chirurgie a dalších lékařských věd, nebo balistiky a mechaniky. To jen zvyšovalo význam kvalitního přípravného řízení.

Reformátoři se tedy rozhodli, aby tato fáze byla odňata soudům a zanechána prokurátorovi nebo státnímu zástupci, v součinnosti se rozvíjejícími se policejními orgány. Při tom se většinou připouštělo, že by některé výkony měly být vyhrazeny soudu, nebo je alespoň dát pod jeho dozor, jak obzvláště důležité důkazní úkony, kterých výsledky bylo možné použít v příštím hlavním jednání a donucovací výkony, jako např. uvalení vazby, prohlédávání domu a osoby, zabavení dopisů a zásilek.

První změnou v tomto směru bylo přijetí Zákona o zločinech, přečinech a přestupcích 27. května 1852 (sbírka: 117/1852 ř. z.), který delikty dělil na zločiny, přečiny a přestupky. Doplněný byl dílčími novelizacemi. V době existence Rakousko-Uherska to byly zákony č. 43/1870 ř.z., 78/1883 ř.z., 89/1885 ř.z., 67/1913 ř.z., v době I. ČSR 111/1919 Sb., 269/1919 Sb., 365/1919 Sb., 571/1919 Sb., 243/1920 Sb., 480/1920 Sb., 471/1921 Sb., 241/1922 Sb., 50/1923 Sb., 259/1923 Sb., 178/1924 Sb., 31/1929 Sb., 48/1931 Sb., 108/1933 Sb., 140/1934 Sb., 242/1939 Sb., 269/1936 Sb., 306/1939 Sb., v době Protektorátu 62/1941 Sb. a 233/1941 Sb. Po válce pak zákony č. 232/1946 Sb., 40/1948 Sb., 88/1948 Sb., 231/1948 Sb., 52/1949 Sb., 162/1949 Sb. a 86/1950 Sb. V oblasti odhalování zločinů se konalo vyšetřování, v oblasti přečinů, kterých společenské nebezpečí bylo nižší jako u zločinů, šlo o vyhledávání. Zákon taxativně vyjmenoval nejzávažnější přečiny a způsob jejich potrestání.

Zásadní změnu ale přinesl zákon č. 119/1873 ř. z. ze dne 23. května 1873, který zavedl nový řád soudu trestního, tedy nový Trestní řád. Mezi přijetím Zákona o zločinech, přečinech a přestupcích přeběhlo sice jen dvacet let, ale z hlediska vývoje rakouské policie to byla doba, kdy se policie, a stejně tak její kriminální služba, začaly prudce rozvíjet a soudní systém ji mohl v boji proti kriminalitě plněji využívat. To odrazila ustanovení nového Trestního řádu.

Kromě jiného se podrobně zabýval institutem vyšetřujícího soudce (ang. *Investigating judge* nebo *Investigating magistrate*, nebo *Examining magistrate*, fr. *juge d'instruction*, něm. *Untersuchungsrichter*, šp. *juez de instrucción*, it. *giudice istruttore*, rus. *следственный судья*) a určil základní úlohy jeho činnosti.

Obecně mezi jeho běžné povinnosti a pravomoci patřil dohled nad probíhajícím vyšetřováním zločinů, vydávání rozkazů k domovní prohlídce, rozhodování o vazbě před vyšetřováním, výslechu obviněného, výslechu svědků, shromažďování důkazů, sestavování dokumentace o důkazech v rámci přípravy na soudní proces a v pozdějších dobách i povolování odposlechů.

Nový trestní řád tento problém řešil ve své I. části s názvem O soudech okresních, který v § 9 stanovil:

„Na soudy okresní co jednosoudy náleží, aby:

1. Konaly řízení trestní v příčině přestupků vedle zákona uvozovacího k rozsuzování k nim přikázaných;

2. aby byly nápomocny v přípravném vyhledávání a vyšetřování pro zločiny a přečiny, jak tento řád trestní ustanovuje.“

II. část s názvem O soudech sborových první instance v § 10 uvádí:

Sboroví soudové první instance vykonávají moc soudní:

„1. co soudové vyšetřovací (§ 11);

2. co poradní komory v příčině přípravného vyhledávání a vyšetřování (§ 12);

3. co soudové nalézací (§ 13, č. 1)

4. co soudové odvolávací v příčině přestupků (§ 13, č. 2).“

V následujícím § 11 se přímo stanoví:

„Při každém sborovém soudu první instance zřídí se jeden neb více členů za soudce vyšetřovací.

Na soudce vyšetřovacího náleží, by konal přípravné vyšetřování v příčině všech zločinů a přečinů.“

V § 12:

„Zvláštnímu oddělení sborového soudu první instance přísluší, co poradní komise, dohlížeti k přípravným vyhledáváním a vyšetřováním dle § 9., č. 2. a § 11. v jeho okrsku připadajícím a působiti v ně, jak tímto řádem trestním vyměřeno.

Komora poradní vznésti může v některých případech, vyslyševši žalobníka, přípravné vyhledávání soudci vyšetřujícímu přikázané aneb přípravné vyšetřování pro zločiny a přečiny, buď úplné neb částečné na některý soud okresní v okrsku soudu sborového.“

§ 24 stanovil povinnosti policie:

„Úřadové bezpečnosti, k nimž náležejí také starostové obecní, mají vyzvídati veškeré zločiny a přečiny, při nichž se vyšetřování nezavádí toliko k žádosti toho, koho se týkají a nemůže-li vyšetřující soudce sám bez odkladu úřadu konati, mají neodkladná přípravná

opatření učiniti, kterýmiž se může věc objasniti, aneb kteráž mohou zabrániti, aby známky činu trestného nebyly odstraněny nebo aby pachatel neuprchl. V domě prohlížeti a někoho z příčiny soudního řízení trestního prozatím uvězniti mohou úřadové bezpečnosti a jich zřízení, nebyvše k tomu vyzváni, jen v případech v tomto řádu soudu trestního uvedených a mají pak neprodleně příslušnému státnímu zástupci neb soudci vyšetřujícímu oznámiti, že to učinili a s jakým účinkem.“

Další její činnost řídil § 177

„V případech zvláštních může také soudce, jemuž nepřísluší vyšetřování, a zřízenec úřadu bezpečnosti bez písemného nařízení honěním stíhati toho, kdo jest zločinu nebo přečinu podezřelý, aby postaven byl před soudce vyšetřovacího, a prozatím osobou jeho se ujistiti, totiž:

1. v případě, uvedeném v § 175, č. 1 a

2. v případech, uvedených v § 175, č. 2, 3 a 4, ač není-li lze pro nebezpečství z prodlení rozkazu soudcovského si vyžádati.

Podezřelý, jímž se ujištěno jest, má bez prodlení od soudce nebo od policejního úřadu slyšen býti, a shledá-li se při tom, že není příčiny, proč by déle byl držen ve vězení, má býti ihned propuštěn, jinak však v osm a čtyřicíti hodinách soudci vyšetřovacímu odevzdán.“

Činnost vyšetřujících soudců a policie řídil státní zástupce. Jejich úkoly vymezoval § 31:

„Úkolem státního zástupce při sborovém soudu první instance jest, aby měl účastenství v přípravném vyhledávání, přípravném vyšetřování a hlavním přelíčení pro zločiny a přečiny tomuto soudu přikázaném, rovněž i v řízení odvolacím u sborového soudu první instance z příčiny rozhodnutí soudů okresních vedeném, a aby zasedal spolu v soudě porotním v okršlku sborového soudu první instance. Státní zástupce může též účastenství míti sám aneb skrze svého náměstka v přelíčení před soudy okresními.

Státní zástupce má každý měsíc vrchnímu státnímu zástupci zprávu podati o věcech trestních, kteréž byly vyřízeny, též o těch, které posud nejsou vyřízeny a jak daleko tyto postoupily. Jde-li o zavedení neb zastavení vyšetřování neb o některý důležitější výkon vyšetřování, a má-li v tom nějakou pochybnost, má vrchnímu státnímu zástupci zprávu podati a jeho příkazův poslušen býti.“

Zákon byl později několikrát upravovaný. Prováděcí zákony k němu měly čísla: 30/1855 ř.z., 301/1919 Sb., 39/1921 Sb., 171/1927 Sb., 214/1941 Sb., 121/1947 Sb.. Novelizovaly a částečně upravovaly zákony č. 3/1878 ř.z., 161/1894 ř.z., 279/1915 ř.z., 208/1919 Sb., 263/1919 Sb., 264/1919 Sb., 442/1919 Sb., 1/1920 Sb., 168/1922

Sb., 223/1922 Sb., 4/1924 Sb., 73/1924 Sb., 124/1924 Sb., 107/1927 Sb., 31/1929 Sb., 209/1931 Sb., 91/1934 Sb., 306/1939 Sb., 396/1940 Sb., 143/1942 Sb., 41/1944 Sb., 184/1944 Sb., 17/1945 Sb.II, 62/1945 Sb., 166/1946 Sb., 232/1946 Sb., 23/1948 Sb., 232/1948 Sb., 319/1948 Sb., 322/1948 Sb., 92/1949 Sb. a 87/1950 Sb.

Hlavním byl tedy v tomto stadiu státní zástupce. Na něm bylo rozhodnutí, když k se němu dostala informace o podezření na spáchání zločinu, aby dal pokyn začít přípravné vyšetřování nebo vyhledávání. On také určoval směr a rozsah dalšího postupu. Obracel se přitom na vyšetřující soudce, okresní soudy a policejní orgány. Podle toho se rozeznávalo:

1. Přípravné vyšetřování soudní. V tomto měli soudcové vyšetřující i okresní stejná práva a stejné povinnosti, které příslušeli vyšetřujícímu soudci v rámci přípravného vyšetřování (§ 88: Vůbec může dáti státní zástupce skrze soudce vyšetřujícího, skrze soud okresní neb skrze úřad bezpečnosti vésti vyhledávání přípravné k tomu konci, aby našel platnou příčinu k zavedení řízení trestního proti určité osobě nebo k tomu, by se oznámení odložilo.

Soudce vyšetřující a soudce okresní mají také v tomto přípravném vyhledávání tato práva a tytéž povinnosti, jež má soudce vyšetřující ve vyšetřování přípravném.

Státní zástupce může dáti skrze úřad bezpečnosti bez přísahy vyslechnouti někoho, do něhož se nadíti lze, že může dáti zprávu o nějakém spáchaném zločinu, a může při výslechu býti přítomen. Ohledání nějaké a hledání v domě může skrze úřad bezpečnosti dáti vykonati jen tehda, když tu není osoby soudní k úřednímu výkonu ustanovené a když jest potřebí, aby se neprodleně úřad konal; může též sám býti přítomen při výkonech vyšetřovacích, při nichž šetřiti jest formálností v příčině výkonů soudních nařízených. Protokol o tom sepsaný může však pod neplatností průvodem býti jen tehda, když byl bez prodlení soudci vyšetřujícímu odevzdán, kterýž jej co do formy a úplnosti prozkoumá, a shledá-li toho potřebu, přelíčení obnoví nebo doplní.). Formální průběh tohoto soudního přípravného vyšetřování, byl stejný jako u běžného přípravného vyšetřování;

2. Přípravní vyšetřování policejní vykonávaly policejní orgány, stejně tak kriminální (soudní) policie. Působnost těchto úřadů však byla omezenější než působnost soudních orgánů, jmenovaných předcházejícím odstavci. Forma jednání však byla jiná, platnost protokolů, které bylo o výkonech policii sepsány, pokud měly být použité jako důkaz v hlavním přelíčení, bylo vázáno zvláštními podmínkami. Ustanovení § 88 odst. 3, nebyly ale dostatečné, takže se způsob jednání řídil mnohdy jen instrukcemi, vydanými pro policejní úřady a nemajícími formy zákona.

Výše vyjmenované instituce ale měly právo postupovat i bez žádosti státního zástupce, ale pouze ve vyčleněných případech.

Vyšetřující soudce, který měl svoje úřední sídlo při sborovém soudě první stolice, tedy ve stejném místě, jako státní zástupce, měl právo samostatně a bez předchozího příkazu provést jen ty úkony, které nebylo možné odložit. Tento problém řešil § 89 odst. 1: „Pokud soudu nebyl předložen návrh státního zástupce, má vyšetřující soudce při sborovém soudu první instance jen takové výkony úřední předsebráti, jichž nelze bez újmy účelu nebo bez vykročení ze lhůty zákonem vyměřené odložit. O tom, co učinil, má soudce státnímu zástupci dáti věděti a čekati, co v příčině toho navrhne.“

Okresní soudci měli sice povinnost o každém zločinu nebo přečinu, o kterém se dověděli, učinit oznámení státnímu zástupci, avšak zároveň, nečekajíce jeho návrhy, měli začít a v plném rozsahu rozvinout přípravní vyšetřování. Tuto činnost řešil § 89, odst. 2 a 3. Omezení co do výkonů, jimiž by známky spáchaného činu se setřely, tak že by nebylo lze znova je ohledati, obsahuje § 89 odst. 2. 3.

Policisté měli obecně podle § 24 povinnost pátrat po známkách zločinů, a když nebylo možné, aby vyšetřující soudce zakročil neprodleně, měli činit některá neodkladná přípravná opatření. O tom, co má se bude dále dít po skončeném přípravném vyhledávání, rozhodoval zase státní zástupce podle § 90.

Samotné přípravné vyšetřování (§§ 92–112) se lišilo od dalšího tím, že mohlo být konáno vždy jen u soudu, případně také při policejním úřadě, a to u vyšetřujícího soudce nebo – z nařízení radní komory – také u soudu okresního a jen na návrh oprávněného žalobce. Jinak řízení mělo i tu ráz inkvisiční (§ 96, výjimky v § 206), až na to, že strany (žalobce i obviněný, resp. obhájce) mohly činit návrhy, aby ten neb onen vyšetřovací výkon byl předsevzat, a mohly se některých vyšetřovacích úkonů činně účastnit (§ 97). Jednání bylo co do formy tajné a písemné. Jeho průběh podrobně upravily příslušná ustanovení. Přípravné vyšetřování končilo buď zastavením, čímž skončilo i samo řízení, buď uzavřením. Zastavit přípravné vyšetřování příslušelo vyšetřujícímu soudci. Podmínkou ale bylo, aby podnět k tomu dal žalobce podle § 109, odst. 1. Když byla tato podmínka splněna, vyšetřující soudce přípravné vyšetřování zastavit musel. Bez žalobcova podnětu a třebas i proti jeho vůli mohla tak učinit jen radní komora a sborový soud druhé stolice (§§ 109 a 110).

Přípravné vyšetřování bylo uzavřené, když byl dosažen jeho účel, tak že vyšetřovaný čin mohl postoupit do dalšího stadia, teda přímým obžalováním pachatele. Protože přípravné vyšetřování konal vyšetřující soudce, a to podle plánu, který si sám vyhotovil, příslušelo rovněž jen jemu rozhodovat o tom, zda má být uzavřeno (§ 111).

Oba tyto zákony – jak zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, tak i nový trestní řád poměrně dobře odrážely potřeby své doby. Přežily dokonce nejen samotné Rakousko-Uhersko, ale také I. a II. ČSR, období tzv. Protektorátu a o pár let dokonce i Únor 1948. To již byl zcela jiný čas, který si prosadil zásadní změny a po 77 letech institut vyšetřovacího soudce zrušil.

Gró boje proti kriminalitě se totiž už od konce 19. století již nespátřovalo v neustálém měnění zákonů, ale v rozvoji kriminalistiky, která se snažila neustále zdokonalovat metody boje proti ní. Mimořádný význam tu měla práce vyšetřujícího soudce, kriminalisty, později trestního právníka, vysokoškolského profesora, zakladatele moderní kriminologie a kriminalistického profilování. Hanse Gustava Adolf Grosse (1847–1915). Vystudoval práva a začínal jako vyšetřující soudce v Štýrsku, později se stal státním zástupcem, a dokonce i předsedou soudního senátu. Během této práce si uvědomil mnoho nedostatků tehdejšího soudního, ale zejména vyšetřovacího systému. V té době byl vyšetřující soudce především kriminálním vyšetřovatelem, ale skutečných vyšetřovatelů, znalých práva, nebo jinak vysokoškolsky vzdělaných bylo jen velice málo. Mnozí z nich byli dobrovolníci nebo bývalí policisté, tedy praktici. Spoléhali se na své osobní znalosti a omezené skutečnosti nebo důkazy. Tento nedostatek organizace vedl ke Grossově aktivní práci v oblasti kriminálních věd.

Přes odpor mnoha právnických kapacit prosadil kriminologii jako studijní předmět na vysokých školách. Profesuru získal na univerzitě v Černovicích (1897-1902), poté působil na pražské univerzitě (1902-1905) a Štýrském Hradci (1905-1915). Zde v roce 1898 založil Kriminologický ústav.

Jeho stěžejním dílem se stala Příručka pro vyšetřovatele jako systém kriminalistiky (*Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*), kterou vydal v roce 1893, jenž se dočkala mnoha překladů. Velká mezinárodní reakce na tuto práci si vyžádala několik nových vydání.

Cílem této publikace bylo vyšetřující soudce zajistit dostatkem všestranných informací, nutných pro výkon jejich funkce. Podobný cíl měly neustále se zdokonalující příručky pro policisty a četníky, které poskytovaly nejnovější informace a metodické pokyny při objasňování trestných činů.

System vyšetřovacího soudce, podobně jako rakousko-uherský zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, tak i jeho trestní řád, přestál i období nacistické okupace a stal se běžnou vyšetřovací praxí i po osvobození ČSR v roce 1945.

Přesto se zde objevily nové prvky. Dobové dokumenty vypovídají, že již v této době byly mimo tento systém vytvořené skupiny vyšetřovatelů organizace ZOB II., jejichž členové, podobně jako tehdejší StB, nejenom pátrali po nacistických zločincích – příslušnících Gestapa a dalších nacistických bezpečnostních složek, ale je přímo vyslýchali nebo se jejich výslechů aktivně účastnili. Mnohdy mezi nimi působili velice mladí lidé, bez faktických vyšetřovacích zkušeností, takže to i takto vypadalo. Vyšetřování nebylo efektivní a již tehdy v průběhu výslechů docházelo k používání fyzického násilí.

Právo vyšetřovat trestné činy měla tedy i stávající Státní bezpečnost, která ale nebyla zatím tou Státní bezpečností, jak ji poznáme po roce 1948. Toto právo ji poskytl prozatímní organizační řád, vydaný výnosem ministra vnitra č.j. Zs-1960/956-23-10-46 z 23. října 1946, který stanovil její vyšetřovací pravomoci:

„a) Vyšetřování a stíhání trestných činů spáchaných proti státu, tj. veškerých útoků na samostatnost, jednotnost, a lidově demokraticko-republikánskou formu československého státu.

b) Vyšetřování a stíhání veškerých útoků proti ústavním činitelům Československé republiky.

c) Provádění ochrany, jakož i vyšetřování ve věcech ohrožení bezpečnosti cizích států zdržující se na území ČSR.

d) Vyšetřování a stíhání průmyslového a hospodářského vyzvědačství a záškodnictví proti hospodářským zájmům státu...“

Podle tohoto dokumentu vyšetřovatelé StB měli právo účastnit se jakéhokoli vyšetřování státně bezpečnostního případu, a dokonce toto vyšetřování plně převzít. Vyšetřováním se zabývala jak skupina StB1, tak skupina StB2. Zatýkání a další úkony prováděla Výkonní složka.

Obdobné pravomoci měl odbor pro politické zpravodajství MV, známý pod šifrou odbor Z, který byl 2. prosince 1946 přejmenovaný na VII. Odbor Ministerstva vnitra. Jeho pravomoci po další reorganizaci 12. prosince 1947 převzal III. odbor skupiny Bezpečnost a Ústředna Státní bezpečnosti při Ministerstvu vnitra, která zahájila svou činnost 1. ledna 1948. Již v této době se uvažovalo o dalším rozšíření této složky a nutnosti centralizovat u ní vyšetřování všech případů protistátní činnosti.

Únorem 1948 došlo k zásadní změně v našem státě, ale samotného problému vyšetřování na běžné úrovni se to prozatím nedotklo. Trochu jiné to bylo na úrovni StB. Již 17. listopadu 1948 došlo k další reorganizaci Ministerstva vnitra, kdy byly všechny řídicí útvary NB a StB převedeny pod Skupinu I. – Bezpečnost, kde byla StB zařazena do odboru BA. Její organizaci přesněji stanovil Organizační řád z 30. listopadu 1948, a působnost Organizační řád z 20. prosince 1948. Podle něj bylo pro tento odbor kromě jiného stanoveno: „Vyšetřuje stíhá případy celostátního významu nebo zvláštní důležitosti, nebo ty, které mu budou zástupcem ministerstva vnitra pro bezpečnost nařizeny, může se účastnit i vyšetřování a stíhání případů prováděných podřízenými organizačními útvary složky stb i složky národní bezpečnosti podle potřeby rovněž tak může kterýkoliv případ převzít nebo prověřit vyšetřováním jiný organizační útvar stb bez ohledu na místní příslušnost.“ Na základě toho byly uvnitř StB v rámci sektoru V. – realizace, vytvořeny dvě oddělení vyšetřování, jehož příslušníci se následně podíleli na vyšetřování nejzávažnějších případů, včetně fabrikace politických procesů. Tím bylo vytvoření samostatného odboru vyšetřování StB fakticky zahájené a dále se rozvíjelo.

Dne 21. prosince 1948 Národní shromáždění schválilo nový zákon o národní bezpečnosti (č.286/1948 Sb.), který již používá termín Sbor národní bezpečnosti, za úkol mu kladl chránit lidově-demokratické zřízení, střežit hranice, zajistit bezpečnost osob a majetku a udržovat veřejný pořádek. Došlo k rozšíření práva použít zbraň. Na jeho základě se ale začaly dále rozšiřovat vyšetřovací pravomoci StB. Mnohem více možností jí ale dával zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky, přijatý 6. října 1948 s účinností od 24. října 1948. Zákon v hlavách I., II., III. a IV. v podstatě nahradil Trestný zákon, přičemž zpolitizoval mnohé stávající trestné delikty a výrazně zvýšil postihy za ně. Už tento zákon neznal výraz „zločin“, ale nahradil ho výrazem „trestný čin.“ Trestný zákon, který ho o dva roky nahradil, tuto terminologii přebíral.

V obecné rovině se od dikce tohoto zákona odvozuje zvýšení vyšetřovacích pravomocí SNB. Přesto i nadále existoval systém vyšetřujících soudců, s kterými měli příslušníci SNB spolupracovat. Pokud v tomto směru se ale prudce změnil v době politických procesů. V listopadu 1949 došlo k rozsáhlému zatýkání národních socialistů v čele s Miladou Horákovou, které v červnu 1950 skončilo vynesením 4 rozsudků smrti. Ještě stále to byl však jen začátek. Kolo politických procesů se rozběhlo a několik let se ho nedařilo zastavit.

V říjnu 1949 vzniklo při II. sektoru skupiny BAa oddělení IIa, které se již regulérně zaměřilo na oblast vyšetřování tzv. nepřítelů uvnitř KSČ. V dubnu 1950 sektor BAa-V zřídil v Bartolomějské ulici zvláštní výslechové místnosti, ve kterých byly vyslychané ty

nejdůležitější osoby. Na přelomu let 1950/1951 byl pro výslechy využitý zámek v Kolodějích, jehož podzemí se změnilo v cely a vyslychaní tam byli nepohodlní funkcionáři KSČ, později souzeni v několika zinscenovaných procesech. Pracovalo zde 29 vyšetřovatelů. Později byli převezeni do Ruzyně. Vyšetřování organizačně vedli tzv. sovětsí poradci, kteří se ale samotných výslechů neúčastnili. Vedly je dvě skupiny vyšetřovatelů. V čele první stál Bohumil Doubek, v čele druhé Pravoslav Janoušek. Oddělení vyšetřování sídlilo na Wintrově ulici na Praze 6, v jehož sklepě byly rovněž vybudované cely pro vězně. Podle některých svědectví se výslechů účastnil rovněž ministr Ladislav Kopřiva a jiní vysocí funkcionáři MNB. Své vyšetřovací orgány v tom čase už měla rovněž krajská velitelství StB. Rozvoj vyšetřovacího aparátu StB intenzivně podporoval a prosazoval Karel Šváb, od 5. září 1950 náměstek ministra národní bezpečnosti pro StB. Byl jedním z těch, kteří stáli u zrodu politických procesů v první polovině 50. let a kterého systém, jenž sám pomohl vytvořit, nakonec i pohltil. Byl zatčený, odsouzený ke trestu smrti, a nakonec i popravený.

Všemu byla pořízena i oblast organizace a práva. Z hlediska organizace bylo vládním nařízením č. 48/1950 Sb. z 28. května 1950, vycházející z § 1 ústavního zákona č. 47/1950 Sb., o úpravách v organizaci veřejné správy, ze stávajícího Ministerstva vnitra vyčleněno Ministerstvo národní bezpečnosti (MNB). Původnímu ministerstvu zůstalo fakticky pouze řízení systému národních výborů. Nové Ministerstvo národní bezpečnosti řídilo nejenom strukturu Státní bezpečnosti, Národní bezpečnosti (VB), ale rovněž Lidové milice, Pohraniční stráž a později rovněž nově založenou Vnitřní stráž. Od 1. září 1952 převzalo i celou problematiku vězeňství, přičemž vznikla Správa nápravních zařízení MNB,

S organizačními změnami souvisely i změny v oblasti právní. Dne 12. července 1950 Národní shromáždění přijalo dva zákony. Tím prvním byl nový Trestní zákon – č. 86/1950 Sb. Pro naši tematiku je důležité, že potvrdil místo termínu „zločin“ zavedení termínu „trestný čin“, mezi které byly zahrnuty také přečiny.

Ve své podobě v podstatě dále zvýraznil význam činnosti StB, která se z původní malé skupinky zpravodajců, analytiků a vyšetřovatelů, rozrostla do nebývalých rozměrů. Vyšetřovala především trestné činy uvedené v 1. hlavě nového trestního zákona (trestné činy proti základům republiky a bezpečnosti státu) - vlastizrada, rozvracení republiky, teror, vyzvědačství, pobuřování aj. Nejčastěji vyšetřovaným trestným činem však bylo tzv. nedovolené opuštění republiky. Dále šlo o vybrané trestné činy hospodářského charakteru či trestné činy spáchané v době okupace republiky (válečné zločiny).

V ten samý den Národní shromáždění přijalo zákon č.87/1950 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), který zlikvidoval jak funkci vyšetřujícího soudce, tak státního zástupce.

Obě spojil ve funkci státního prokurátora, vybaveného rozsáhlými pravomocemi. Už § 2 - Úkoly prokurátora a soudů ve svém 2. odst. uvedl: „Úkolem prokurátora v trestním řízení je zejména konat přípravné řízení, bdít nad spravedlivým potrestáním pachatelů a dbát o výkon trestů jim uložených.“ Prokuratura jako celek byla následně vyňata spod Ministerstva spravedlnosti a stala se samostatnou složkou, nezávislou jak na tomto ministerstvu, tak na Ministerstvu vnitra. V praxi se ale stala složkou, která podle pokynů stranických a státních činitelů plnila zadané úkoly.

Přímé úkoly prokurátora v oblasti vyšetřování řešila příslušná část tohoto zákona s názvem Vyšetřování a začínala § 77. Již v následující paragraf stanovil: „Za vyšetřování učiní prokurátor vše, co je nutné k zabezpečení úspěšného provedení trestního řízení; za tím účelem především a) sbírá důkazy o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí soudu, ať již svědčí v neprospěch obviněného či v jeho prospěch, zejména vyslýchá obviněného a svědky, b) pečuje o to, aby obviněn mohl být postaven před soud a aby nemařil trestní řízení, zejména rozhoduje o vazbě, c) zajišťuje výkon trestu a ochranných opatření Je nimž by mohlo dojít, d) zajišťuje uspokojení nároků poškozeného vzešlých z trestného činu.“

Ještě konkrétnější jsou další paragrafy:

§ 81 (1) Je-li důvodné podezření, že v bytě nebo v jiné místnosti je věc důležitá pro trestní řízení nebo že se tam skrývá obviněný, může prokurátor vykonat domovní prohlídku. (2) Je-li důvodné podezření, že někdo má u sebe věc důležitou pro trestní řízení, může prokurátor vykonat jeho osobní prohlídku.

§ 82 Věc důležitou pro trestní řízení může prokurátor vzít do úschovy. Kdo má takovou věc u sebe, je povinen ji na vyzvání vydat prokurátorovi. Nebude-li vyzvání k vydání věci vyhověno, může být věc odňata.

§ 83 Je-li k objasnění skutečností závažných pro trestní řízení nutno zjistit obsah nedoručených telegramů, dopisu nebo jiných zásilek, které pravděpodobně pocházejí od obviněného nebo jsou pro něho určeny, nařídí prokurátor, aby mu je podnik provádějící jejich dopravu vydal; prokurátor to však může nařídít jen tehdy, jestliže tu je některý z důvodů vazby (§ 96).

§ 84 (1) Prokurátor koná vyšetřování zpravidla osobně; je oprávněn žádat od každého úřadu a veřejného orgánu vysvětlení a zprávy. (2) Prokurátor je oprávněn při vyšetřování nařídít orgánům povolaným k vyhledávání, aby vykonaly jednotlivé vyšetřovací úkony. Tyto orgány mají vykonat i další vyšetřovací úkony, jejichž nutnost vyplývá z úkonu, o něžž byly požádány.

Paragraf 88 pak řešil otázku práv prokurátora při přerušení a paragraf 89. při zastavení trestního stíhání.

Pro nás je důležité, že pod pojmem „orgány povolané k vyhledávání“ uvedené v § 84., odst. 2. se myslela policie a konkrétně kriminální služba SNB. Vyšetřování podle znění tohoto zákona mohl totiž vést pouze prokurátor, zatím co orgánům SNB příslušelo pouze vyhledávání trestných činů. Příslušník SNB, působící v této oblasti se začal nazývat „vyšetřovatelem,“ i když do té doby fakticky vystupoval jako kriminalista, zabývající se vyšetřováním.

Z výše uvedeného je zcela evidentní, že dávno před přijetím obou zákonů již existovala samostatná skupina skutečných vyšetřovatelů Státní bezpečnosti, kteří nebyli podřízeni nebo jen řízeni nijakým vyšetřujícím soudcem, ale postupovali podle vlastního rozhodnutí a příkazů svých nadřízených. V září 1949 byli doplněni o již uvedené tzv. poradce, které na naše území vyslala KGB, aby pomohli organizovat, tedy fabrikovat, politické procesy. Tato skupina nebyla nejdříve početná, ale rostla stejně rychle, jako se množily politické procesy.

Ve stejném čase rychle pokračoval proces vzniku vyšetřovacího aparátu StB. Koncem října 1950 došlo k reorganizaci Velitelství StB. Zatykáním a sledováním se zabýval jeho 5. sektor – operativní, ale současně zde již působil zcela samostatný VI. sektor. – vyšetřovací. Kromě administrativy (velení a kancelář) se dělil do 5 oddělení. První se zabývalo vyšetřováním nejvýznamnějších politických „zločinců“, další čtyři ostatních zatčených. Dne 17. února 1951 byl rozkazem ministra národní bezpečnosti rozdělený na sektor VI A., který se již dělil do čtyř vyšetřovacích oddělení a sektor VI. B. se stejným počtem oddělení. Svě odnože měly na krajích, kde působil 6. vyšetřovacích oddělení.

V této podobě je v červnu 1952 převzala nově zřízená Hlavní správa StB. Původní sektory se změnil v odbory HS StB, takže máme k dispozici VI. A odbor HS StB s pěti vyšetřovacími odděleními a VI. B. odbor StB se čtyřmi vyšetřovacími odděleními a zajišťovacím referátem.

V rámci Veřejné bezpečnosti se ve stejné době vyšetřováním zabývali vyčlenění příslušníci kriminální služby, působící buď podle instrukcí vyšetřujícího soudce, nebo dokonce i mimo ně.

Přijetím obou zákonů se jejich postavení zcela změnilo. Upozorňuje na to J. Kvapilová ve své studii Organizační vývoj v SNB v 50. letech: „Změnou proti dřívějšímu trestnímu řádu tedy bylo právo prokurátora nařídít orgánům SNB provedení jednotlivých vyšetřovacích úkonů, které dříve mohl na dožádání vyšetřujícího soudce provádět pouze soud. Postupem

doby se toto oprávnění začalo uplatňovat tak, že kriminální služba konala z podnětu prokurátora všechny vyšetřovací úkony (kriminalistické) v přípravném řízení a prokurátoři se drželi ryze procesních aktů (vydání příkazu k osobní či domovní prohlídce, vzetí do vazby apod.). Sjednocení dosavadní vyšetřovací praxe pak měly zajistit předpisy – výnos velitele VB z 9. 8. 1950 o spolupráci orgánů SNB s prokurátory a rozkaz MNB č. 37 z 12. 12. 1951 o postupu při zatýkání, vazbách a vyšetřování, které se snažily zavést do vyšetřování, byť pouze administrativní „pořádek“.

Vyšetřovací skupiny VB a StB se později měnily v samostatné Správy vyšetřování. U obou složek měl tento vývoj svá specifika.

Teprve k 1. dubnu 1953 byly oba výše uvedené sektory VI. A a VI. B sjednoceny do jednotné Správy státně bezpečnostního vyšetřování, která plnila úlohu centrálního orgánu pro vyšetřování StB. Tímto datem se počíná relativně stabilní období v institucionální podobě vyšetřující složky StB. Zásadní proměny přicházely až v souvislosti s federalizací ČSSR.

V podmínkách VB byl nejdříve rozkazem náčelníka HS VB č.64/1953 na Hlavní správě VB zřízen samostatný vyšetřovací odbor. Vše ukazuje na to, že po likvidaci vyšetřujících soudců převzali jejich úkoly především řadoví kriminalisté. Ale nápor jejich nové pracovní činnosti jim nedovoľoval věnovat se náležitě své původní činnosti. Navíc si museli permanentně doplňovat vzdělání, aby těmto novým úkolům stačili a dovedli je kvalitně plnit. Postupem času se z nich stali specialisté, kteří se již svou původní kriminalistickou činností nezabývali. Proto bylo rozhodnuto soustředit je do samostatného odboru a z kriminální služby úplně vyčlenit. To byl moment oficiálního vzniku vyšetřovacího aparátu uvnitř VB. Pro vyšetřovatele poté HS VB vydávala příslušné instrukce – návody na vyšetřování. Jimi byl upraven administrativní postup při vyšetřování, sjednoceny obsahové a vnější úpravy trestních oznámení, návrhů na zahájení vyšetřování, návrhů na provedení osobní a domovní prohlídky, návrhů na vzetí do vazby, rozhodnutí o skončení vyšetřování apod. Byl tu ale jeden dost velký problém. Výše uvedený Trestní řád funkci vyšetřovatele neznal, takže tato funkce vznikala a prosazovala se mimo zákon. Pro VB se ale tato praxe osvědčila, takže v průběhu následujícího roku došlo rozdělení kriminální služby a zřízení vyšetřovacích útvarů provedeno i na podřízených součástech VB.

Samostatné Ministerstvo národní bezpečnosti již ale nemělo dlouhého trvání, protože 14. září 1953 zaniklo opětovným sloužením s Ministerstvem vnitra. Stalo se tak na základě vládního nařízení č. 77/1953 Sb. ze dne 11. září 1953 o nové organizaci ministerstev a ústředních orgánů státní správy. Účinnost nabylo dnem vyhlášení, což se událo o tři dny. Z Ministerstva vnitra byly vyčleněny některé agendy, které byly dosud v jeho kompetenci. Tajný rozkaz ministra vnitra č. 143 k likvidaci MNB vyšel 1. října 1953. V rámci něho byla ustanovena Správa vyšetřování MV, která měla své výhonky v krajích, kde vznikly odbory vyšetřování a okresech, kde také došlo k odčlenění vyšetřování od kriminální služby. Na úrovni kraje se jednalo zejména dva odbory vyšetřování, první byl podřízený zástupci náčelníka KS MV pro StB a zabýval se státně bezpečnostním vyšetřováním a druhý, podřízený zástupci náčelníka KS MV pro VB, zase vyšetřováním v oblasti činnosti VB. Na okresech mu byly podřízené 4 skupiny vyšetřování.

V rámci uvolnění po smrti J. V. Stalina v březnu 1953 došlo k prvním, v podstatě nesmělým, pokusům o prověrku procesů, tím i o prozkoumání činnosti vyšetřovatelů StB, kteří byli do jejich příprav zapojeni. Odpůrci nových přístupů v rámci MV a SNB se nové přístupy snažili sabotovat a argumentovali zejména protikomunistickými vystoupením v Polsku a Maďarsku v roce 1956. Přesto pomalu začaly první vážavé rehabilitace. Uvnitř SNB došlo na základě rozkazu ministra vnitra již z 12. února 1955 k přehodnocování řady případů, docházelo k postupnému vyhodnocování činnosti prvních vyšetřovatelů StB. Kritický pohled začal zasahovat také činnost sovětských poradců na MV a v SNB. Ke konci desetiletí tato činnost ale začala oslabovat. Nový impulz přišel až po XII. sjezdu KSČ v roce 1962.

V rámci VB se v roce 1956 měly některé problémy vyřešit přijetím a realizací Statutu VB a Statutu Hlavní správy VB. Oba tyto dokumenty potvrdily existenci vyšetřovacího odboru HS VB, ale současně posílily jeho postavení. Právo zatýkat měla i nadále Správa vyšetřování, ale i její krajské složky (vyšetřovací odbory KS VB) a omezil tím pravomoci operativců, jak se začalo říkat původním zpravodajcům.

Na celé této ploše se nic zásadního nezměnilo ani po konání Celostátní konference KSČ v roce 1956 a přijetí zákona č. 64/1956 Sb. z 19. prosince 1956, kterého účinnost začala 1. ledna 1957. J. Kvapilová k tomu uvedla, že v něm nakonec nebyl obnovený institut vyšetřujících soudců, ale na straně druhé se legalizovalo postavení vyšetřovatelů MV: „Vyšetřování měli vykonávat jedině vyšetřovatelé prokuratury a Ministerstva vnitra a přípravné řízení se nemělo konat formou vyhledávání a vyšetřování, jak bylo navrhováno, ale pouze formou vyšetřování. Bezpečnostní orgány mohly nadále provádět pouze ty úkony, které

trestní řád výslovně stanovil, jako např. zatčení pachatele přistiženého při činu, vzetí do prozatímní vazby, provedení osobní či domovní prohlídky. Tyto úkony však mohl provést bez předchozího souhlasu prokurátora jedině tehdy, jestliže věc nesnesla odkladu. Nový trestní řád přinesl vyšetřovatelům VB určitou procesní, byť ne vždy úplnou, samostatnost tím, že se stali jedním z orgánů činných v trestním řízení. Podle nového zákona měli právo samostatně zahajovat vyšetřování, vznášet obvinění a z vlastní iniciativy provádět vyšetřovací operace. Vyšetřovali zpravidla samostatně, i když v některých činnostech byli omezeni souhlasem prokurátora nebo je směl konat jedině prokurátor (ještě větší procesní samostatnost dal vyšetřovatelům VB až další zákon z roku 1961). Dozor nad vyšetřováním byl tedy v této době dvojitý. Jednak ze strany prokurátora v rozsahu jeho práv a povinností (všechny pokyny prokurátora v zákonem vymezeném rozsahu týkající se procesní nebo kriminalistické stránky vyšetřování byly závazné a nebylo proti nim odvolání), jednak ze strany příslušného územního náčelníka, který prováděl dozor z titulu svého služebního postavení. Jeho dohled se zpravidla omezoval na dávání pokynů (rozkazů) týkajících se kriminalistické stránky, k zahajování vyšetřování, vznášení obvinění a omezení svobody pachatele v těch nejzávažnějších případech.“

Na přelomu 50. a 60. let se nic podstatného v tomto směru ani v oblasti VB a ani StB neměnilo. Dílčí, a to pouze organizační změnu, přinesla reorganizace státní správy, v jejíž průběhu došlo k zúžení počtu krajů na deset a úpravě počtu okresů, čemž bylo nutné přizpůsobit rovněž strukturu vyšetřovacích orgánů VB i StB. Hlavní pozornost byla následně věnovaná reorganizaci základních článků VB. Na nejnižším stupni stály Obvodní oddělení VB, které samy vyšetřovaly případy, které jim příslušely. Nad nimi se rozkládala Okresní oddělení VB. Její součástí byla skupina vyšetřování, podřízená jak náčelníkovi okresní správy, tak svým nadřízeným po vlastní linii. Na úrovni kraje to byl odbor vyšetřování, který řídil okresní skupiny vyšetřování a prováděl vyšetřování nejvýznamnějších trestných činů.

V souvislosti s růstem počtu automobilů již v 50. letech postupně vznikaly a v 60. letech se upevňovaly oddělení pro vyšetřování dopravních nehod. Podobné, i když ne v takovémto rozsahu, to bylo v oblasti vyšetřování železničních nehod a neštěstí.

V následujících letech byly přijaty další dokumenty, týkající se vyšetřování a nejdůležitější z nich bylo přijetí zákona č. 141/1961 Sb. o trestním konání soudním, kterého účinnost platila od 1. ledna příštího roku. Problematice vyšetřování byla věnována Část druhá – Přípravné řízení, Hlava devátá - vyšetřování, Oddíl první Vyšetřovací orgány. Jeho § 159 v 1. odstavci zvýraznil postavení vyšetřovatelů Ministerstva vnitra a vyšetřovatelů prokuratury: „Vyšetřování konají vyšetřovatelé prokuratury a vyšetřovatelé Ministerstva

vnitra.“ Odst. 3. upřesňoval: „Dozor nad vyšetřováním vykonává prokurátor.“ V další části tohoto odstavce vyjmenoval práva prokurátora vůči vyšetřovatelům prokuratury i Ministerstva vnitra. Následující paragraf uvedl, že pouze prokurátor je oprávněn bez vyšetřování věc odložit nebo odevzdat soudu; podat obžalobu, věc postoupit po zahájení vyšetřování, zastavit, nebo přerušit trestní stíhání; vzít do vazby atd. V § 162 bylo stanoveno oprávnění prokurátora uložit orgánům Ministerstva vnitra provedení takových úkonů, které jsou tyto orgány oprávněny provést a jichž je třeba k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele.

Zákon v jeho § 167 - Postup při vyšetřování v 1. a 2. odstavci stanovil práva vyšetřovatele zahájit trestné stíhání: „(1) Vyšetřování konají vyšetřovací orgány zpravidla osobně. Úkony provedené před zahájením vyšetřování se nemusí ve vyšetřování opakovat, byly-li provedeny způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona, jde-li však o výpovědi, nemusí se ve vyšetřování opakovat, jen týkají-li se buď méně závažné skutečnosti nebo skutečnosti sice závažné, která však je dostatečně prokázána nebo vyloučena jinými důkazy, zejména pokud byly provedeny vyšetřovacími orgány nebo prokurátorem. Protokol o takovém úkonu se založí do vyšetřovacího spisu jako jeho část. Vyšetřovací orgán nebo prokurátor může po zahájení vyšetřování pověřit provedením jednotlivých vyšetřovacích úkonů také bezpečnostní orgány, vyšetřovací orgán však musí vždy osobně vyslechnout obviněného a svědky, kteří mají být vyslechnuti o okolnostech rozhodných pro posouzení viny a trestu.

(2) Vyšetřovací orgány postupují při vyšetřování z vlastní iniciativy tak, aby co nejrychleji a nejúplněji byly objasněny všechny skutečnosti potřebné k posouzení případu, osoby pachatele i nároku poškozeného na náhradu škody a aby byly také odhaleny příčiny, které k trestné činnosti vedly (§ 89 odst. 1). Důkazy sbírají vyšetřovací orgány bez rozdílu, zda svědčí ve prospěch či v neprospěch obviněného. Kromě případů, kdy je podle tohoto zákona třeba souhlasu prokurátora, činí vyšetřovací orgány všechna rozhodnutí o postupu vyšetřování a o provádění vyšetřovacích úkonů samostatně a jsou plně odpovědní za jejich zákonné a včasné provedení.“

Po skončení vyšetřování byl vyšetřovatel povinen předložit spis neprodleně prokurátorovi se závěrečnou správou, obsahující návrh na konečné opatření. V praxi ale činnost vyšetřovatele v podstatě dozoroval příslušný územní náčelník VB, který měl právo jeho činnost i závěry kontrolovat, vydávat mu dokonce závazné pokyny k postupu ve vyšetřování a na závěr schválit jeho postup a závěry. Jak vyplývá z výše uvedeného, vyšetřovatel byl rovněž při výkonu své funkce podřízený prokurátorovi, který přípravnému řízení dominoval. Jeho pokyny byly pro vyšetřovatele závazné a ten dokonce ani neměl právo

námítky. Tyto problémy se snažilo řešit usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 17. prosince 1963 o dalším zkvalitnění vyšetřování.

Svůj odraz našlo ve vytvoření samostatných Správ vyšetřování VB a StB, podle rozkazu ministra vnitra č. 4 z 21. ledna 1964, který vstoupil do účinnosti k 1. únoru 1964. Komplet celý vyšetřovací aparát byl vyčleněný spod pravomoci územního velení SNB a přímo podřízený příslušnému náměstkovi ministra vnitra. Tím se výrazně zvýšila autorita vyšetřovatelů a vedla až k vytvoření procesní samostatnosti vyšetřovatelů, ke kterým se po čase připojili rovněž vyhledavatelé. Podle zákona č. 57/1965 Sb. ze dne 17. června 1965, kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), byli všichni rovnocenní. V § 157 - Obecné ustanovení se uvádělo: „Prokurátor, vyšetřovatel a vyhledávací orgán jsou povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání.

Následující § 158 upřesňoval: „(1) Prokurátor, vyšetřovatel a vyhledávací orgán jsou povinni přijímat oznámení o trestných činech a co nejrychleji je vyřizovat; přitom jsou povinni oznamovatele poučit o odpovědnosti za vědomě nepravdivé údaje, a nejpozději do jednoho měsíce od oznámení vyrozumět o učiněných opatřeních.

(2) Vyhledávací orgány jsou povinny konat všechna potřebná opatření k odhalení trestných činů a zjištění jejich pachatelů; jsou povinny činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti....“

Následující § 164 - Postup při vyšetřování zase ukládal: „(1) Vyšetřování koná vyšetřovatel zpravidla osobně. Úkony provedené po zahájení trestního stíhání jinými orgány, stejně jako ohledání a prohlídku těla, provedené před zahájením trestního stíhání (§ 158 odst. 3), nemusí vyšetřovatel opakovat, byly-li provedeny způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona; vyšetřovatel však vždy vyslechne obviněného.

(2) Vyšetřovatel postupuje při vyšetřování z vlastní iniciativy tak, aby co nejrychleji a nejúplněji byly objasněny všechny skutečnosti potřebné k posouzení případu, osoby pachatele i nároku poškozeného na náhradu škody a aby byly také odhaleny příčiny, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání (§ 89 odst. 1). Na zjištěné nedostatky nebo závady upozorní vyšetřovatel státní nebo jiný orgán, podnik nebo organizaci, jichž se zjištěný nedostatek nebo závada týká. Orgán, podnik nebo organizace, jichž se to týká, jsou povinny vyšetřovateli do jednoho měsíce sdělit, jaká opatření byla učiněna k odstranění nedostatků a závad.

(3) Důkazy opatřují vyšetřovatelé bez rozdílu, zda svědčí ve prospěch či v neprospěch obviněného. Doznání obviněného nezbavuje vyšetřovatele povinnosti přezkoumat a všemi

dosažitelnými důkazy ověřit pravdivost doznání a všechny okolnosti případu. Rovněž tak musí být pečlivě přezkoumána a ověřena obhajoba obviněného, není-li zřejmě nerozhodná. Obviněný nesmí být žádným způsobem k výpovědi nebo doznání donucován.

(4) Kromě případů, kdy je podle tohoto zákona třeba souhlasu prokurátora, činí vyšetřovatel všechna rozhodnutí o postupu ve vyšetřování a o provádění vyšetřovacích úkonů samostatně a je plně odpovědný za jejich zákonné a včasné provedení. Jestliže vyšetřovatel nesouhlasí s pokyny prokurátora k vznesení obvinění, ke kvalifikaci trestného činu a k rozsahu obvinění nebo s pokyny ke způsobu vyřízení věci v přípravném řízení, je oprávněn sdělit mu písemně námitky; nevyhoví-li prokurátor těmto námitkám, předloží věc nadřízenému prokurátorovi, který pokyny podřízeného prokurátora zruší, nebo věc přikáže jinému vyšetřovateli. Ve všech ostatních případech jsou pokyny prokurátora pro vyšetřovatele závazné.

(5) Vyšetřovatel je ve věcech, které vyšetřuje, oprávněn dávat vyhledávacím orgánům pokyny k provedení úkonů nutných pro vyšetřování; provedení vyšetřovacích úkonů však může vyžadovat jen zcela výjimečně v odůvodněných případech, zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení. Vyhledávací orgány jsou povinny těmto pokynům vyhovět.“

Celkový vývoj byl dovršený přijetím zákona č. 70/1965 Sb. ze dne 30. června 1965 o Sboru národní bezpečnosti. Zákon taxativně vyjmenoval a vymezil hlavní úkoly SNB. V jejich čele stál úkol zajistit ochranu socialistického společenského a státního zřízení, odhalovat a zneškodňovat nepřátelskou činnost namířenou proti ČSSR a chránit občany před takovou činností. Současně stanovoval další úkoly – mezi nimiž se nacházel úkol: vyšetřovat a vyhledávat trestnou činnost.

Celkově můžeme konstatovat, že vyšetřovací aparát VB i StB procházel i nadále z hlediska organizace poměrně pokojným vývojem, i když v nich procházely různé dílčí reorganizace. Zlom nastal až po lednu 1968, kdy se v hromadně oznamovacích prostředcích rozběhly poměrně silné kampaně proti vyšetřovacímu aparátu StB, zejména v souvislosti s procesy z první poloviny 50. let. Vyšetřovacího aparátu VB se tento fakt týkal jen okrajově.

Akční program KSČ, které přijalo plénum ÚV KSČ v dubnu 1968, kritizoval přílišnou koncentraci funkcí v MV, projevil naopak snahu budovat MV jako resort státní vnitřní správy, vyjmutí řady aktivit (věznice, archivy, tisk atd.) od ministerstva k jiným institucím. V náznacích se mluví o prozkoumání otázek vyšetřovacího aparátu. Hlavním úkolem SNB mělo být „odstranění všeho, co ve veřejnosti napomáhá udržovat pohled na bezpečnostní aparát, podmíněný minulou dobou porušování socialistické zákonnosti s výsádním postavením Bezpečnosti v politickém systému.“ V tisku se objevilo volání po obnovení

institutu vyšetřujícího soudce, což se dostalo rovněž do některých materiálů Ministerstva vnitra a SNB. Dokonce se uvažovalo o tom, že celý úsek vyšetřování bude vyčleněn jak z Ministerstva vnitra, tak i z Ministerstva spravedlivosti a podřízený příslušnému výboru Národního shromáždění. Nic z toho se ale po srpnu 1968 nerealizovalo.

Pozornost se spíše věnovala dopadům federalizace na činnost celého rezortu, ale i systému vyšetřování. Zatímco celá StB včetně jejího vyšetřovacího aparátu připadla pod Federální ministerstvo vnitra (ve zkratce psané jako FMV, nebo MV ČSSR), celá VB včetně jejího vyšetřovatelského aparátu republikovým Ministerstvům vnitra.

Na FMV byla 1. března 1969 zřízená Federální správa zpravodajské služby, která nahradila Hlavní správu StB. Na nižší úrovni vznikly dvě republikové Hlavní správy StB, přímo řídící výkon služby. Kromě nich na úrovni obou republik působily republikové Správy vyšetřování StB, na které se 1. února 1969 rozdělila původní Správa vyšetřování StB. Federální správa zpravodajské služby existovala až do 28. ledna 1971. V ČSR republiková Hlavní správa StB existovala do 27. října 1970. Přesto již 15. července 1970 přešlo do podřízenosti FMV velení všech útvarů StB, s výjimkou Správ vyšetřování StB obou republik, které měly v krajích své odbory vyšetřování StB.

Na MV ČSR vzniklo 5. března 1969 Hlavní velitelství VB, jako jeden z útvarů jeho výkonného aparátu. Podléhaly mu služby kriminální, pořádková a dopravní. Kromě něho pracovala Správa vyšetřování VB. Hlavní velitelství (Hlavné veliteľstvo) VB vzniklo také na Slovensku. Správa vyšetřování VB, která vznikla ke stejnému dni se dělila na dvě hlavní oddělení: 1. oddělení – vyšetřovalo trestné činy obecné kriminality, trestné činy v dopravě a trestnou činnost mladistvých, metodicky ovlivňovalo činnost odborů vyšetřování v této problematice, sledovalo, soustřeďovalo, vyhodnocovalo a zevšeobecňovalo poznatky a zkušenosti z vyšetřování těchto trestných činů i z preventivní činnosti; 2. oddělení – vyšetřovalo trestné činy hospodářské kriminality a obecně nebezpečných trestných činů, metodicky ovlivňovalo činnost odborů vyšetřování v této problematice, sledovalo, soustřeďovalo, vyhodnocovalo a zevšeobecňovalo poznatky a zkušenosti z vyšetřování těchto trestných činů i z preventivní činnosti. Náčelník správy podléhal 1. náměstkovi ministra vnitra, jemu pak náčelníci odboru vyšetřování na krajích. Jim zase náčelníci oddělení vyšetřování na úrovni okresů. Základní dělení těchto nižších složek byla stejné jako v centru – obecná kriminalita a hospodářská kriminalita.

Dne 18. prosince 1969 Federální shromáždění schválilo několik zákonů týkajících se justice a tím i oblasti vyšetřování. Zákon 147/1969 Sb. měnil a doplnil zákon č. 80/1965 Sb. o prokuratuře. Zákon č. 148/1969 Sb. měnil a doplnil trestní zákon 140/1969 Sb. Zákon č.

149/1969 Sb. měnil a doplňoval zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád). Zcela novým byl zákon č. 150/1969 Sb. o přestupcích, který tento institut v našem právu obnovil. Za dolní hranici přečinů se teď pokládala škoda ve výši 1.500,00 Kč. Tím byl znova dosazen důraz na přípravné objasňování, na rozdíl od trestných činů, pro které bylo typické vyšetřování a vyhledávání. Objasňování přečinů byl současně věnovaný velký prostor ve výše uvedené novele trestního zákona v jeho osmém oddíle.

V lednu 1971 proběhla reorganizace orgánů vyšetřování StB. Dne 28. ledna 1971 bylo rozhodnuto o vytvoření Hlavní správy vyšetřování StB pro ČSSR, která začala svou činnost k 1. únoru 1971 a pak v této podobě existovala až do 30. června 1974. Na úrovni obou republik dále působily Správy vyšetřování StB pro ČSR a SSR, které existovaly rovněž do 30. června 1974.

Poslední velká změna, která se uskutečnila před XIV. sjezdem KSČ, byl vznik Federální správy VB ke dni 1. dubna 1971 rozkazem ministra vnitra č. 5/1971 Sb. Zákon současně zrušil všechny složky FMV, které se problematikou Veřejné bezpečnosti až do té doby zabývaly. V čele správy stál její náčelník, který měl zajišťovat koordinaci postupu obou republikových hlavních velitelů VB, konzultovat s nimi, vytvářet koncepcce a stanovovat hlavní úkoly. V rámci vedení Veřejné bezpečnosti proto až do roku 1975 nedošlo k žádným zásadním změnám. Na úrovni republik nadále existovalo Hlavní velitelství VB, v čele s hlavním velitelem, podřízeným náměstkem ministra vnitra ČSR.

Neměnily se ani jeho hlavní úkoly – i nadále kromě jiného zajišťovalo odhalování, objasňování a vyhledávání trestných činů a zajišťování pachatelů. Nadále působila Správa vyšetřování VB, členěná na odbory vyšetřování jednotlivých krajů a odbor vyšetřování VB Praha-město. Změnou však prošel krajský a okresní stupeň řízení. Stalo se tak na základě rozkazu ministra vnitra ČSSR č. 28. z 16. srpna 1974. Podle jeho Zásad organizace územních útvarů SNB došlo k 1. září 1974 k posílení zejména Krajských správ. V jejich čele stál i nadále krajský náčelník, kterému kormě útvarů zajišťujících chod samotné správy, podléhaly: Správa StB, odbor vyšetřování StB, Správa VB, odbor vyšetřování VB a krajské odbory ochrany státních hranic a pasů a víz.

Na úrovni okresu i nadále existovalo Okresní oddělení VB, které zahrnovalo skupiny obecné kriminality, hospodářské kriminality, dopravní služby a správní, oddělení vyšetřování - obecné a hospodářské. Organizační změny postihly také krajské správy StB, kterých oddělení byly nově organizačně strukturované podle obsahu činnosti jednotlivých správ StB.

Již rok předtím – 1. října 1973, začala pracovat Vysoká škola SNB, která vznikla na základě zákonného opatření Předsednictva ÚV KSČ ze dne 25. září 1973. Původně měla tři

fakulty. O rok později začala výuka a o tři roky později vznikla čtvrtá fakulta této školy - Fakulta vyšetřování, dislokovaná v Bratislavě.

Dne 24. dubna 1974 Federální shromáždění přijalo zákon č. 40/1974 Sb. o Sboru národní bezpečnosti. Jeho základní úkoly stanovil § 4. Mezi nimi nacházíme rovněž úkol: SNB „vyšetřuje a vyhledává trestné činy a objasňuje přečiny podle trestního řádu.“

V § 13 – Vyšetřovatelé SNB, stanovil podmínky výkonu funkce vyšetřovatele: „(1) Ve Sboru národní bezpečnosti působí vyšetřovatelé, kteří konají vyšetřování podle ustanovení trestního řádu.

(2) Vyšetřovatelem Sboru národní bezpečnosti může být jmenován příslušník, který splňuje podmínky pro ustanovení do funkce vyšetřovatele podle zvláštních předpisů.

(3) Vyšetřovatele Sboru národní bezpečnosti jmenují v oborech své působnosti ministr vnitra Československé socialistické republiky, ministr vnitra České socialistické republiky a ministr vnitra Slovenské socialistické republiky.

(4) Ve věcech týkajících se vyšetřování jsou vyšetřovatelé Sboru národní bezpečnosti podřízeni náčelníkům vyšetřovacích útvarů.“

Po jeho přijetí došlo jen k dílčí změně, která se týkala Vyšetřovací správy StB. Podle rozkazů ministra vnitra ČSSR z 20. května 1974 a 41. července byl odbor vyšetřování StB ve VKR podřízený náčelníkovi Správy vyšetřování StB.

Další dílčí změna přišla až v půlce roku 1979, kdy byla rozkazem ministra vnitra ČSSR z 12. července obnovena kádrová pravomoc náčelníků krajských správ, včetně Prahy, nad příslušníky vyšetřovacího aparátu v krajích a jejich okresech. Současně upozornil náčelníky krajských správ, aby v každém případě svými aktivitami nenarušovali princip procesní samostatnosti vyšetřovatelů ve věcech, týkajících se vyšetřování. Do kompetencí vyšetřovatelů patřilo – rozhodnutí o převzetí věci k vyšetřování, o zahájení trestního stíhání, o vznesení obvinění a o právní kvalifikaci skutku; rozhodování o postupu v průběhu vyšetřování, o provedení jednotlivých vyšetřovacích úkonů a postupů v dokazování; návrhy na vzetí či propuštění z vazby; zajišťovací úkony, zadržení, vydání a odnětí věci, domovní a osobní prohlídka, zadržení a otevření zásilek; využití zpravodajských prostředků pro potřeby vyšetřování; návrhy na ochranný dohled, ochranné léčení apod.; rozhodnutí o odnětí věci vyšetřovateli, o jejím přikázání jinému vyšetřovateli, o složení týmu vyšetřovatelů; řídicí, organizační, metodická a kontrolní činnost ve vlastním vyšetřování; péče o rozvoj politických a odborných znalostí.

Jinak se na organizaci Správ vyšetřování VB a StB nic neměnilo. I nadále existovaly a pracovaly jejich odbory na krajích a oddělení vyšetřování VB na okrese.

Jinou, v podstatě jen organizační změnou v rámci StB byly změny v krycím označení její správ. Název Správa FMV byl v roce 1979 změněn na Správa SNB.

První polovina 80. let, podobně jako období po XIV. sjezdu KSČ, byla vedením KSČ a státu traktována jako v podstatě klidná a v oblasti bezpečnosti stabilizovaná. Především nedošlo k žádným závažnějším změnám. Na úrovni řízení FMV nadále beze změny existovala Správa vyšetřování StB, již pevněji spojená s odděleními vyšetřování ve VKR. Potvrdil to i organizační řád této správy, vydaný 20. ledna 1981. České MV dále řídilo Správu kriminální služby ČSR, Správu pořádkové a dopravní služby VB ČSR, Správu vyšetřování VB ČSR, odbor ochrany objektů ČSR a Pohotovostní pluk VB ČSR.

K 1. lednu 1980 začal tzv. pětiletý výukový cyklus. Mělo to být masové školení příslušníků SNB, kteří neměli maturitu. Každý rok se učilo a na závěr zkoušelo několik předmětů, včetně např. trestného a procesního práva, vše bylo v roce 1985 zakončeno závěrečnými zkouškami, které byly uznány jako maturita. V plné míře se to týkalo i mladých vyšetřovatelů VB a StB.

Také v rámci Veřejné bezpečnosti k žádným podstatným změnám nedošlo. Po roku 1983, kdy byla ukončena dislokace kolem OO VB, nastal klid. Poměrně pokojné situaci odpovídala také úroveň kriminality, která ale začala zatím jen mírně stoupat. Další období 80. let ale již tak prvoplánově idylické nebylo. Úroveň kriminality ale byla stále stejná. V důsledku změn v podkladech pro statistiku došlo sice k zdánlivému poklesu trestné činnosti, ale i ten ukazuje na stabilitu v tomto směru.

Další méně výraznou úpravou v organizaci bezpečnostního úseku ministerstva bylo přejmenování republikových útvarů SNB (mimo Pohotovostního pluku VB ČSR) nařízené Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 490 dne 11. března 1986. Dnem 30. dubna 1986 byla zrušena Správa kriminální služby VB ČSR, Správa pořádkové a dopravní služby VB ČSR, Správa vyšetřování VB ČSR a odbor ochrany objektů ČSR. Místo nich byla dnem 1. května 1986 zároveň zřízena Správa kriminální služby, Správa pořádkové a dopravní služby, Správa vyšetřování VB a odbor ochrany objektů. Ztráta přívlastku VB v jejich názvu tak umožnila jejich přímé začlenění do struktury ministerstva.

Poslední reorganizace resortu vnitra a SNB přišla v roce 1988. Dne 5. května 1988 bylo schválené usnesení vlády č. 130 o zásadách a postupu ke snížení počtu pracovníků ústředních orgánů, které bylo ještě 26. května 1988 upravené. Dne 22. července 1988 ministr vnitra ČSSR vydal svůj rozkaz č. 12, ve kterém k 31. červenci zrušil stávající strukturu FMV a k 1. srpnu téhož roku zavedl novou, té první velice podobnou. Podle ní na FMV nadále pracovaly řídicí orgány ministerstva, ale i další útvary včetně Federální správy VB.

Jevově výraznější, ale de facto poměrně malá, organizační změna byla učiněna na základě zákona ČNR č. 60/1988 Sb., o změnách v organizaci a působnosti ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR, přijatého 22. dubna 1988. Ministerstvo vnitra se tímto změnilo na Ministerstvo vnitra a životního prostředí. Následně v jeho rámci začala vznikat příslušná oddělení. K úkolům nového ministerstva zákon v § 12. Uvádí, že „Ministerstvo vnitra a životního prostředí je ústředním orgánem státní správy pro veřejný pořádek a bezpečnost, zajišťování bezpečnosti a plynulosti silničního provozu, pro vnitřní věci, zvláště územní členění republiky, státní symboly, věci matriční, státního občanství, občanských průkazů a evidence obyvatelstva, spolčovacího a shromažďovacího práva, dále pro archivnictví a požární ochranu.“

V důsledku toho byla zkratka MV změněna na MVŽP, ale jinak se v oblasti činnosti samotného SNB nic neměnilo. Co se týče oblasti vyšetřování VB byl ji rozkazem náčelníka SV VB MVŽP č. 7/1989 vydaný nový organizační řád. Na úseku StB beze závažnější změny působily původní správy, včetně Správy vyšetřování StB.

Přesto na oblast vyšetřování po linii VB i StB měl vliv růst nespokojenosti se stávajícími poměry uvnitř ČSSR. Svou roli zde sehrával nejdříve Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, založený v roce 27. dubna 1978. Od svého vzniku každoročně, v podstatě měsíčně, vydával Informace o Chartě 77, v kterých informoval o postihu jednotlivých disidentů a současně uveřejňoval jména soudců, prokurátorů a vyšetřovatelů, kteří jednotlivé kauzy vedli. Tato informační činnost rostla koncem 80. let. V roce 1987 bylo vydáno již 18 Informací, v letech 1988 a 1989 každoročně dokonce až 22. Týkaly se jak činnosti vyšetřovatelů StB i VB. Rostoucí počet demonstrantů v letech 1988-1989 současně vedl k nárůstu objemu práce vyšetřovatelů obou těchto složek, kteří vyšetřovali a vyhledávali trestné činy a přestupky proti veřejnému pořádku v průběhu demonstrací, což se především týkalo vyšetřovatelů VB, nebo trestné činy proti státu – organizování demonstrací, tisk a rozmnožování letáků nebo dalších tiskovin, nápisů, slovních urážek představitelů KSČ a státu, napojení na velvyslanectví nebo jiné organizace států NATO atd., což se týkalo zejména vyšetřovatelů StB. Nutno konstatovat, že v létě 1989 byli vyšetřovatelé obou těchto složek těmito případy doslova zavaleni.

1989-1991

Listopad 1989 zásadním způsobem změnil situaci v Československu, které se vrátilo ke svým předválečným kořenům. Ale dřív, než se to mělo uskutečnit, bylo nutné zlikvidovat základní bezpečnostní složky, o které se minulý režim opíral. Den před nástupem nového

ministra Richarda Sacherera byla rozkazem ministrů vnitra ČSSR (Marián Čalfa, Ján Čarnogurský a Valtr Komárek) č. 26 z 29. prosince 1989 zrušena dnem 31. ledna 1990 Správa vyšetřování StB, včetně odborů vyšetřování StB na krajských správách SNB a místo ní zřízen odbor vyšetřování StB jako útvar Sboru národní bezpečnosti řízený Federálním ministerstvem vnitra.

Dne 16. února 1990 pak ministr vnitra ČSSR R. Sacher nahradil systém dosavadních Správ systémem Úřadů FMV. Odbor vyšetřování StB byl nahrazen Úřadem FMV pro vyšetřování protiústavní činnosti.

Souběžně začalo prošetřování podílů jednotlivých velitelů, příslušníků SNB a jejich útvarů pro porušení zákonnosti v průběhu potlačení demonstrace 17. listopadu na Národní třídě v Praze, přesto že příslušná Komise pro vyšetřování těchto událostí vznikla až usnesením Federální shromáždění č. 34 z 20. září 1990. Na podmínky resortu jeho úkoly prováděl rozkaz ministra vnitra ČSFR č. 127 z 5. prosince 1990.

Celá reorganizace bezpečnostního aparátu řízeného Federálním ministerstvem vnitra byla do jisté míry završena přijetím zákona č. 333/1991 Sb. dne 10. července 1991 o Federálním policejním sboru (FPS) a Sboru hradní policie. Nedlouho poté byly všechny útvary FMV a útvary řízené FMV zrušeny a dnem 16. září 1991 vzniklo Federální ministerstvo vnitra v jiné podobě. Jedním z jeho útvarů se stal Útvar FMV pro dokumentaci a vyšetřování činnosti StB. Samotné vyšetřování se stalo podle § 2. jedním z úkolů Federálního policejního sboru, který podle písmene f. „koná vyšetřování o trestných činech proti bezpečnosti státu.“ Podle §. 3 Řízení a organizace Federálního policejního sboru odst. 4., se vyšetřování stalo jednou ze služeb FPS: „Ve Federálním policejním sboru působí zejména služba kriminální policie, ochranná služba, služba ochrany objektů zvláštního významu, služba rychlého nasazení, služba cizinecké a pohraniční policie, pátrací služba, letecká služba a služba vyšetřování.“ Odst. 5 potvrzoval samostatnost této služby: „Služba vyšetřování Federálního policejního sboru je organizačně samostatnou součástí Federálního policejního sboru a je podřízena ministru vnitra.“

Zákon ve svém § 4 – Vyšetřovatelé stanovil:

„(1) Vyšetřovatele Federálního policejního sboru (dále jen „vyšetřovatelé“) jmenuje ministr vnitra.

(2) Podmínky jmenování vyšetřovatelů stanoví zvláštní zákon.

(3) Vyšetřovatelé jsou ve věcech, které vyšetřují, vázáni pouze ústavními zákony, zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy a v rozsahu stanoveném trestním řádem pokyny prokurátora.

(4) Vyšetřovatelé jsou ve věcech výkonu služby podřízeni řediteli útvaru vyšetřování Federálního policejního sboru.

(5) Vyšetřovatelé jsou ve věcech, které vyšetřují, oprávněni požadovat od služeb Federálního policejního sboru, Policie České republiky a Policejního sboru Slovenské republiky v souladu se zákony a jinými obecně závaznými právními předpisy provedení úkonů nezbytných pro vyšetřování, vyžaduje-li to povaha nebo účel takového úkonu. Služby Federálního policejního sboru jsou povinny těmto požadavkům vyhovět; stejně tak jsou povinny vyhovět požadavkům vyšetřovatelů a útvarů vyšetřování Policie České republiky...“

Mezi tím se věci daly do pohybu i na úrovni republikového ministerstva vnitra. Prvním konkrétním krokem k budování nové organizační struktury bezpečnostního úseku MV ČR bylo (po několika dílčích úpravách organizace útvarů ministerstva), vydání rozkazů č. 51 a 52 z října 1990 ministrem vnitra ČR Tomášem Hradílkem, pozměňujících doposud platný organizační řád ministerstva, čímž byl vytvořen právní podklad pro realizaci organizačních změn.

Bezpečnostní úsek Ministerstva vnitra ČR se nově členil na dvanáct útvarů a odborů. Mezi nimi byly Správa vyšetřování Veřejné bezpečnosti, jejíž význam ale každým dnem narůstal. První polovina roku 1990 byla totiž typická enormním nárustem kriminality, což nedovolovalo dělat rázně zákroky v oblasti vyšetřování. Významným impulzem v její činnosti se stal zákon č. 175/1990 Sb., z 2. května 1990, kterým se měnil a doplnil trestní zákon. Neznal již termín „přestupek“, který tak z trestního práva na dvacet let zmizel. Podle něho byla ale především zrušena řada trestných činů, spojených s ochranou socialistického společenského zřízení, výkon trestu byl zkrácený, odpouštěný a zcela zahlazený. Mnohé z toho se muselo znova vyšetřit a rozhodovat na základě nových nebo obnovených podkladů. Oba tato faktory vedly k tomu, že pozice Správy vyšetřování se posilovala. Počet příslušníků VB na tomto úseku se dokonce zdvojnásobil. Ke zlepšení kvality a zákonnosti v procesu vyšetřování, zejména všech procesních práv účastníků trestního řízení, byly vypracovány návrhy nových zásad procesní nezávislosti vyšetřovatelů a nového systému organizace výjezdové služby VB.

K 1. listopadu 1990 bylo opět zřízené Hlavní velitelství VB ČR, které řídilo republikovou součást VB. Následně došlo k několika reorganizacím a přejmenování některých složek republikové VB. Skutečnou změnu přinesl nástup ministra vnitra ČR Tomáše Sokola, který svým rozkazem č. 81 z 30. prosince 1990 stanovil novou strukturu bezpečnostního úseku svého ministerstva. Reforma vstoupila v platnost 21. ledna 1991. Kromě již tradičních útvarů, zajišťujících chod ministerstva, v jeho rámci vzniklo pět odborů,

z kterých nás zajímá I. odbor - policejní správa. Současně na MV ČR ke stejnému datu vznikly dva útvary – obnovená Správa vyšetřování VB s příslušnými složkami na nižších úrovních a Hlavní týl pro Veřejnou bezpečnost, čímž se počet republikových institucí zvýšil na čtyři (plus Hlavní velitelství VB pro ČR a Inspekce pro VB ČR). Správa vyšetřování se dělila na organizační skupinu, analytickou skupinu, personální skupinu, I. a II. odbor.

Vývoj v této oblasti byl dokončený dvěma kroky. Tím prvním bylo přijetí zákona ČNR č. 283 ze dne 21. června 1991 o Policii České republiky, což současně ukončovalo činnosti SNB na území ČR. Její základní úkoly se ale od VB po profesní linii zase až tak nelišily. Jeho § 2 mezi jiným ukládal: vést vyšetřování a vyhledávání o trestních činech. V následujícím paragrafu určoval, že nově zřízená instituce policejního ředitelství, řídí všechny policejní služby, mimo oblast vyšetřování.

Zvýšení jeho prestiže potvrzovala skutečnost, že problematice se věnovala hned Hlava druhá tohoto zákona - Vyšetřovatelé policie a útvary vyšetřování. Uváděla:

§ 4 (1) Vyšetřovatele policie (dále jen „vyšetřovatelé“) jmenuje ministr; podmínky jmenování stanoví zvláštní zákon.

(2) Vyšetřovatelé jsou ve věcech, které vyšetřují, vázáni pouze ústavou, zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy, a v rozsahu stanoveném trestním řádem, též pokyny prokurátora. V ostatních věcech týkajících se výkonu služby v policii jsou vyšetřovatelé podřízeni vedoucím útvarů vyšetřování.

(3) Vyšetřovatelé jsou ve věcech, které vyšetřují, oprávněni požadovat od služeb policie, v souladu se zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy, provedení úkonů nezbytných pro vyšetřování, které s ohledem na jejich povahu nemohou zabezpečit sami. Služby policie jsou povinny těmto požadavkům vyhovět; stejně tak jsou povinny vyhovět obdobným požadavkům vyšetřovatelů a útvarů vyšetřování ozbrojených bezpečnostních sborů České a Slovenské Federativní Republiky a Slovenské republiky.

§ 5 (1) Útvary vyšetřování zřizuje a řídí ministerstvo. Územní působnost těchto útvarů se zpravidla shoduje s územní působností příslušných orgánů prokuratury a soudů.

(2) Ministr povolává vyšetřovatele k plnění úkolů v útvarcích vyšetřování.“

Nový zákon vymezil také postavení vyšetřovatelů policie a útvarů vyšetřování. Vyšetřovatelé byli ve věcech vyšetřování naprosto samostatní a řídili se pouze ústavou, zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy. Útvary vyšetřování zřizovalo a řídilo ministerstvo a jejich územní působnost se zpravidla shodovala s územní působností příslušných státních zastupitelství a soudů. Přejídná ustanovení nového zákona určovala

také převedení příslušníků bývalého SNB i jednotlivých útvarů SNB (pokud nebyly zrušeny) k Policii ČR.

Druhým krokem bylo o víc než rok později zrušení FMV ČSFR, FPS, Sboru hradní stráže, Sboru železniční policie a proměnu Federální informační služby v Bezpečnostní informační službu ČR, v důsledku ukončení existence ČSFR a vznikem samostatné ČR.

Vyšetřování v samostatné ČR

Po rozdělení ČSFR Policie ČR převzala řadu agend zrušených federálních policejních orgánů, zejména Federálního policejního sboru. Buď byly shodné služby sjednoceny, ale tam, kde předtím u PČR neexistovaly, je PČR převzala vcelku. Přirozeně, že vše si vyžadovalo přijetí řady opatření, které toto sjednocení řídily a upravovaly. Policie ČR převzala celou oblast vyšetřování (Úřad vyšetřování pro ČR) a stejně tak Úřad pro dokumentaci a vyšetřování činnosti StB, který vznikl 1. listopadu 1992. Oba tyto útvary měly charakter celorepublikový. Vše se dělo na základě zákona ČNR č. 26/1993 Sb. Zákon byl sice schválený již 21. prosince 1992, ale v platnost vešel až k 1. lednu 1993. Kromě zmíněného zařazení všech složek FPS, které k 31. prosinci 1992 na území ČR působily, do organizace Policie ČR, se výrazně rozšířil okruh úkolů, které PČR musela v těchto nových podmínkách zajišťovat. Oblasti vyšetřování se tento akt v podstatě dotýkal pouze okrajově. Zůstal úkol konat vyšetřování a vyhledávání trestních činů. Stejně tak potvrzoval postavení vyšetřovatelů, i když se ve stejné době uvažovalo o odstranění výrazu „vyšetřovatel“ a jeho nahrazení poněkud krkolomným výrazem „procesualista.“ Nakonec tento výraz zůstal v původní podobě, ale mnozí vyšetřovatelé obdrželi titul policejní rada.

Jen na okraj: současně bylo Policejní ředitelství proměněno na Policejní prezidium.

Po vzniku samostatné ČR se nic nezměnilo ani na krajském zřízení, čemuž odpovídala také struktura krajských správ. Na jejich úrovni zůstaly správy Policie ČR jednotlivých krajů, včetně Správy Policie ČR hl. m. Prahy, podřízené policejnímu prezidentovi a krajské úřady vyšetřování, podřízené řediteli Úřadu vyšetřování pro ČR, kterého řídil ministr vnitra. Oblast policejních činností a vyšetřování tedy byla i nadále organizačně pevně oddělena, ale v praxi si na nižších úrovních dennodenně vyžadovala úzkou spolupráci vyšetřovatelů zejména s kriminální službou.

Organizační změny postihly okresní články policejní organizace. Již při vzniku Policie ČR byly bývalé okresní, městské a obvodové správy VB změněné na okresní, městská a obvodní ředitelství PČR. Na této úrovni pracovaly také okresní, městské a obvodní úřady vyšetřování. Nejnižším útvarem byl okres. V okresech Plzeň-město, Brno-město a Ostrava-

město pracovala Městská ředitelství PČR a Městské úřady vyšetřování. V Praze na úrovni obvodu to byly obvodní ředitelství PČR a obvodní úřady vyšetřování Praha 1-10. Příslušní obvodní policejní ředitelé podléhali krajskému řediteli PČR, obvodní ředitelé vyšetřovatelů řediteli krajského úřadu vyšetřování. V Praze v době od 31. března 1993 do 31. října 1994 byla obvodní ředitelství PČR nahrazena obvodními úřady pořádkové a dopravní policie, což se neosvědčilo a k 1. listopadu 1994 se vše vrátilo k původní struktuře.

Činnosti vyšetřovacího aparátu se až do konce 20. století nedotkly ani novely trestního zákona. O vyšetřování se mluví pouze v zákone č. 290/1993 Sb. a i to se spíše týkalo vyšetřovací komise Parlamentu ČR.

Počátkem roku 1995 – 1. ledna, byl Úřad pro dokumentaci a vyšetřování činnosti StB spojený se Střediskem dokumentace protiprávnosti komunistického režimu, které pracovalo pod Generální prokuraturou a později bylo převedeno pod Ministerstvo spravedlnosti a změněný na Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

Značný dopad na strukturu policie po vstupu do 21. století měla rozsáhlá novelizace trestního zákonodárství, kterého jádro proběhlo v roce 2001. Jednalo se především o zákon č. 265/2001 Sb. ze dne 29. června 2001, s účinností od 1. ledna 2002. Skládal se z jedenácti částí a měnil trestní řád, trestní zákon, zákon o policii ČR, zákon o služebním poměru příslušníků Policie ČR a další zákony. V mnohém se týkaly zejména činnosti v oblasti vyšetřování. Dosavadní samostatné Úřady vyšetřování zákon spojil s kriminální službou do jednoho celku. Spolu s tím zlikvidoval institut samostatného policejního vyšetřovatele, který byl odteď plně podřízený státnímu zástupci.

Novela trestního řádu již výraz „policejní vyšetřovatel“, neznala, i když přirozeně o samotném vyšetřování se v jeho textu mluví. Výraz „vyšetřovatel“ byl v textu zrušen, případně nahrazen výrazem „policejní orgán“. V Části druhé – přípravné řízení, § 157 - Obecné ustanovení, je podřízenost policejních orgánů státnímu zástupci v oblasti vyšetřování více než zřejmá:

„(1) Státní zástupce a policejní orgán jsou povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání.

(2) Státní zástupce může uložit policejnímu orgánu provedení takových úkonů, které je tento orgán oprávněn provést a jichž je třeba k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele. K prověření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je státní zástupce dále oprávněn:

a) vyžadovat od policejního orgánu spisy, včetně spisů, v nichž nebylo zahájeno trestní řízení, dokumenty, materiály a zprávy o postupu při prověřování oznámení,

b) odejmout kteroukoliv věc policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému policejnímu orgánu,

c) dočasně odložit zahájení trestního stíhání.“

Potvrzuje to rovněž Oddíl druhý – Vyšetřování. Paragraf 161 – Vyšetřovací orgány, určuje: „(1) Vyšetřováním se označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby.

(2) Nestanoví-li zákon jinak, vyšetřování koná služba kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky v útvarech stanovených zvláštním zákonem; ministr vnitra může pověřit vyšetřováním i jiné útvary Policie České republiky a stanovit jejich působnost.

Další paragraf 162 - Předání věci policejnímu orgánu příslušnému konat vyšetřování, ukládá povinnost: „(1) Jestliže trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání prověřoval jiný policejní orgán, než který je uveden v § 161 odst. 2, a zjištěné skutečnosti odůvodňují zahájení trestního stíhání, tento policejní orgán bez odkladu předloží věc orgánu příslušnému konat vyšetřování. Tím není dotčena jeho povinnost na základě dožadání orgánu konajícího vyšetřování opatřovat jednotlivé důkazy, nebo je na základě takového pokynu provádět.

(2) Jestliže se policejní orgán uvedený v § 161 odst. 2, kterému byla věc předána jiným orgánem, nepovažuje za příslušný, předloží spisy neprodleně se svým stanoviskem státnímu zástupci; jinak pokračuje v řízení.“

Paragraf § 164 určil postup při vyšetřování: „(1) Policejní orgán postupuje při vyšetřování z vlastní iniciativy tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku trestného činu (§ 89 odst. 1). Přitom postupuje způsobem uvedeným v § 158 odst. 3 a 4; provádí i další úkony podle hlavy čtvrté s výjimkou těch, které je oprávněn provést pouze státní zástupce nebo soudce. Výsledky svědků provádí, jestliže se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon nebo jde-li o výslech osoby mladší patnácti let, osoby, o jejíž schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její psychický stav pochybnosti, anebo nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že na svědka by mohl být pro jeho výpověď vyvíjen nátlak. Jinak poškozeného a další svědky vyslechně jen tehdy, jestliže hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna jejich výpověď nebo schopnost zapamatovat si rozhodné skutečnosti nebo schopnost tyto skutečnosti reprodukovat, zejména je-li pro složitost věci odůvodněn předpoklad delšího trvání vyšetřování. Bez těchto podmínek je však možno, jestliže je toho třeba, vyslechnout znalce.

(2) Úkony, které byly provedeny před zahájením trestního stíhání, nemusí policejní orgán opakovat, byly-li provedeny způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona.

(3) Policejní orgán vyhledává a za stanovených podmínek i provádí důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného. Obviněný nesmí být žádným způsobem k výpovědi nebo doznání donucován. Obhajoba obviněného a jím navrhované důkazy, pokud nejsou zcela bezvýznamné, musí být pečlivě přezkoumány.

(4) Jestliže byly před zahájením trestního stíhání provedeny výslechy svědků podle § 158 odst. 8 a lze-li takový úkon opakovat, policejní orgán jej na návrh obviněného buď provede znovu a obviněnému nebo obhájci umožní, aby se takového úkonu účastnil, nebo jej poučí o právu domáhat se osobního výslechu takového svědka v řízení před soudem.

(5) Kromě případů, kdy je podle tohoto zákona třeba souhlasu státního zástupce, činí policejní orgán všechna rozhodnutí o postupu vyšetřování a o provádění vyšetřovacích úkonů samostatně a je plně odpovědný za jejich zákonné a včasné provedení.“

Paragraf 166 stanovil postup při skončení vyšetřování: „(1) Uzná-li policejní orgán vyšetřování za skončené a jeho výsledky za postačující k podání obžaloby, umožní obviněnému a obhájci v přiměřené době prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Na tuto možnost upozorní obviněného a jeho obhájce nejméně tři dny předem. Uvedenou lhůtu lze se souhlasem obviněného a obhájce zkrátit. Nepovažuje-li policejní orgán navrhované doplnění za nutné, odmítne je. O těchto úkonech učiní policejní orgán záznam ve spise a o odmítnutí návrhů na doplnění vyšetřování vyrozumí obviněného nebo obhájce...

(3) Po skončení vyšetřování předloží policejní orgán státnímu zástupci spis s návrhem na podání obžaloby se seznamem navrhovaných důkazů a zdůvodněním, proč nevyhověl návrhům na provedení důkazů dalších, nebo učiní návrh na některé rozhodnutí podle § 171 až 173, podle § 307 nebo podle § 309.“

Na závěr této části § 167 určoval termíny vyšetřování: „(1) Policejní orgán je povinen skončit vyšetřování nejpozději

a) do dvou měsíců od zahájení trestního stíhání, jde-li o věc patřící do příslušnosti samosoudce,

b) do tří měsíců od zahájení trestního stíhání, jde-li o jinou věc patřící do příslušnosti okresního soudu.

(2) Pokud není vyšetřování ve lhůtách uvedených v odstavci 1 skončeno, policejní orgán státnímu zástupci písemně zdůvodní, proč nebylo možné v zákonem stanovené lhůtě vyšetřování skončit, jaké úkony je třeba ještě provést a po jakou dobu bude vyšetřování pokračovat. Státní zástupce může pokynem policejnímu orgánu jednak změnit výčet úkonů,

kteří mají být ještě provedeny, jednak stanovit odlišně lhůtu, po kterou má vyšetřování ještě trvat.

(3) Ve věcech, v nichž nebylo ve lhůtě stanovené podle odstavce 1 vyšetřování skončeno, je státní zástupce povinen v rámci dozoru nejméně jednou za měsíc provést prověrku věci, a pokud je to třeba, uložit policejnímu orgánu povinnost provést konkrétní úkony. O prověrce sepíše státní zástupce záznam.“

V podstatě to samé se objevuje v § 174, Oddílu pátého s názvem Dozor státního zástupce:

„(1) Dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení vykonává státní zástupce.

(2) Kromě oprávnění uvedených v § 157 odst. 2 je při výkonu dozoru státní zástupce oprávněn

a) dávat závazné pokyny k vyšetřování trestných činů,

b) vyžadovat od policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy o spáchaných trestných činech za účelem prověrky, zda policejní orgán včas zahajuje trestní stíhání a řádně v něm postupuje,

c) zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést jednotlivý úkon nebo i celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci; přitom postupuje podle ustanovení tohoto zákona pro policejní orgán a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu,

d) vracet věc policejnímu orgánu se svými pokyny k doplnění,

e) rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu, která může nahrazovat vlastními; u usnesení o odložení věci může tak učinit do 30 dnů od doručení; jestliže rozhodnutí policejního orgánu nahradil vlastním rozhodnutím jinak než na podkladě stížnosti oprávněné osoby proti usnesení policejního orgánu, je proti jeho rozhodnutí přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu,

f) přikázat, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu.“

V rámci novely trestního zákona byl rovněž odstraněn termín „vyšetřovatel“ Organizační změnu pak přinesla novela zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona č. 26/1993 Sb., zákona č. 67/1993 Sb., zákona č. 163/1993 Sb., zákona č. 326/1993 Sb., zákona č. 82/1995 Sb., zákona č. 152/1995 Sb., zákona č. 18/1997 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 186/1997 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 138/1999 Sb., zákona č. 168/1999 Sb., zákona č. 325/1999 Sb., zákona č. 326/1999 Sb., zákona č. 329/1999 Sb.,

zákona č. 105/2000 Sb., zákona č. 258/2000 Sb., zákona č. 361/2000 Sb., zákona č. 60/2001 Sb. a zákona č. 120/2001 Sb., která spojila celou oblast vyšetřování s kriminální službou P ČR. Paragraf 3., odst. 3 v novém znění oznamoval existenci spojené služby kriminální policie a vyšetřování: „(3) V policii působí služba pořádkové policie, služba kriminální policie a vyšetřování, služba dopravní policie, služba správních činností, ochranná služba, služba cizinecké a pohraniční policie, služba rychlého nasazení, služba železniční policie a letecká služba.“

Připojení oboru vyšetřování ku kriminální službě ukončil jeho dosavadní samostatnost a nezávislost na řízení policejním prezidentem. Teď již to bylo jiné: „(5) V čele Policejního prezidia České republiky stojí policejní prezident, který je představeným všech policistů, s výjimkou policistů povoláných ministrem k plnění úkolů ministerstva nebo Úřadu pro zahraniční styky a informace.“

Za paragraf 3 byl vložený zcela nový § 3a, který zní: „(1) Vyšetřování koná služba kriminální policie a vyšetřování v útvarech s územně vymezenou působností; ministr může pověřit vyšetřováním i jiné útvary policie a stanovit jejich působnost.

(2) Součástí služby kriminální policie a vyšetřování je též Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, který je útvarem s působností na celém území České republiky.

(3) Při provádění úkonů trestního řízení je policista vázán pokyny státního zástupce. Pokyny v trestním řízení dává státní zástupce podle povahy věci příslušnému útvaru nebo přímo policistovi. V ostatních věcech týkajících se výkonu služby v policii je policista vázán pokyny nadřízených.“

Zákon nakonec určil, že policisté zařazení ve službě kriminální policie a v úřadech vyšetřování se dnem účinnosti tohoto zákona zařazují do služby kriminální policie a vyšetřování.

Zrušený byl tedy do té doby samostatný Úřad vyšetřování pro ČR, včetně svých krajských, okresních, městských a obvodních úřadů. Na okresech teď zůstal pouze jediný okresní útvar PČR. Vše se odrazilo rovněž na názvu služby kriminální policie, který se změnila na službu kriminální policie a vyšetřování (SKPV). Ke stejnému dni se dovětek „SKP“ u všech výše zmíněných institucí SKP změnil na „SKPV“. Stejný dovětek se připojil také k Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. Ředitelé všech celostátních útvarů SKPV byli podřízeni řediteli úřadu SKPV Policejního prezidia.

V rámci Policejního prezidia došlo také k organizační změně. Jeho bývalý kriminální úřad byl rozdělený na dva úřady – úřad služby kriminální policie a vyšetřování a úřad finanční kriminality a ochrany státu SKPV.

Z celé oblasti vyšetřování zbyl pouze jeden útvar – Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunizmu, se stejným dovětkem jako ostatní SKPV, přičemž se stal součástí Policejního prezidia.

Druhou základní organizační změnou se podle reformy ministra Ivana Langera mělo stát zřízení dvouúrovňového řízení Policie ČR, místo stávajícího tříúrovňového. Zcela vypadnout měl totiž okresní článek a zůstat mělo jen Policejní prezidium a krajská ředitelství policie. Krajská ředitelství se měla spojit s územními odbory vnější služby a územními odbory služby kriminální policie a vyšetřování.

Další částí reformy byla reorganizace pravomocí a podřízenosti náměstka policejního prezidenta pro službu kriminální policie a vyšetřování. Náměstek měl řídit tři tzv. pilíře. První z nich zahrnoval Útvar pro odhalování organizovaného zločinu SKPV, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV, Národní protidrogovou centrálu SKPV, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky, jehož součástí je INTERPOL, EUROPOL a SIRENE. V perspektivě se měl zřídit Národní kriminální úřad.

V každém případě je od roku 2002 historie vyšetřování a kriminální služby totožná a mnohé z toho postihuje heslo Kriminální policie.

U obou částí se ustálil rovněž služební rank. Od nižších k vyšším jsou to inspektoři Policie ČR, vrchní inspektoři Policie ČR, komisaři Policie ČR, vrchní komisaři Policie ČR, radové Policie ČR a vrchní radové Policie ČR.

Inspektor služby kriminální policie a vyšetřování samostatně vykonává základní policejní činnosti v trestním řízení při odhalování, dokumentaci a vyšetřování trestné činnosti v příslušnosti útvarů s územně vymezenou působností nižšího stupně. Dále vykonává odborné specializované operativně pátrací činnosti v útvech policie služby kriminální policie a vyšetřování s působností na celém území České republiky nebo s územně vymezenou působností vyššího stupně.

Vrchní inspektor služby kriminální policie a vyšetřování vykonává policejní činnosti v trestním řízení při odhalování, dokumentaci a vyšetřování trestné činnosti v rámci organizačních článků služby kriminální policie a vyšetřování útvarů policie.

Komisař služby kriminální policie a vyšetřování provádí policejní činnosti v trestním řízení při odhalování, dokumentaci a vyšetřování skutkově a právně složité trestné činnosti v působnosti útvarů s územně vymezenou působností. Dále může vykonávat specializované

analytické činnosti při odhalování a dokumentaci skutkově a právně složité trestné činnosti v rámci útvarů s územně vymezenou působností nižšího stupně.

Vrchní komisař služby kriminální policie a vyšetřování vykonává náročné policejní činnosti v trestním řízení při odhalování, dokumentaci a vyšetřování skutkově a právně vysoce složité trestné činnosti v příslušnosti útvarů s působností na celém území České republiky nebo na Policejním prezidiu České republiky, nebo nejnáročnější policejní činnosti v trestním řízení při odhalování, dokumentaci a vyšetřování skutkově a právně nejsložitější trestné činnosti v příslušnosti útvarů s územně vymezenou působností vyššího stupně.

Rada služby kriminální policie a vyšetřování odhaluje, dokumentuje a vyšetřuje skutkově a právně nejsložitější trestnou činnost v rámci útvarů policie s působností na celém území České republiky nebo Policejního prezidia České republiky, metodicky řídí a usměrňuje výkon služby v rámci působnosti úřadu služby kriminální policie a vyšetřování.

Od hodností a titulů je mnohdy odvozena i náplň práce příslušníků této služby. Příslušníci nižších hodností se obecně zabývají vyhledáváním, zatímco příslušníci vyšších hodností vyšetřováním.

Určitou změnu, týkající se právě oblasti vyšetřování, přinesl Trestní zákoník, uvedený jako zákon č. 11/2009, z 8. ledna 2009. Účinný byl od 1. ledna 2010. Do platného práva zavedl termíny „přečin“ a „zločin“. Problémem se zabýval § 14 - Přečiny a zločiny:

„(1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

(2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.“

Koncem roku 2011 byl splněn ještě jeden bod rozpadající se policejní reformy. Zákon č. 341/2011 ze dne 6. listopadu 2011 zřídil dlouho očekávanou Generální inspekci bezpečnostních sborů, která měla vykonávat nezávislý dohled nad činností příslušníků a zaměstnanců Policie ČR, Vězeňské služby a Celní správy. Do čela byl postavený její ředitel, kterého do funkce jmenoval a odvolával předseda vlády. Její úkolem bylo vyhodnocovat informace a vyšetřovat trestní činnost výše uvedených osob. Zákon vstoupil v platnost 1. ledna 2012 a ve stejný den začala nová inspekce svou činnost. Za krátkou dobu své existence GIPS přesvědčila veřejnost o oprávněnosti svého zřízení.

Nižší organizační články služby kriminální policie a vyšetřování (odborné skupiny) existují na útvarech Policie ČR s územně vymezenou působností (na okresních,

městských a obvodních ředitelstvích, na krajských ředitelstvích a na krajském ředitelství hlavního města Prahy). Ke službě kriminální policie a vyšetřování dále patří několik útvarů s působností na celém území ČR.

V současnosti celou tuto službu řídí náměstek policejního prezidenta pro SKPV. Na úrovni Policejního ředitelstva mu je podřízena Kancelář náměstka policejního prezidenta pro SKPV. Zabezpečuje návrhy koncepčních, organizačních a legislativních materiálů týkajících se činnosti služby kriminální policie a vyšetřování, včetně koordinace činnosti úřadu služby kriminální policie a vyšetřování, útvarů s působností na celém území České republiky a útvarů s územně vymezenou působností při plnění úkolů v trestním řízení. Stejně tak je mu podřízený Úřad služby kriminální policie a vyšetřování. V červnu 2021 dosavadního ředitele tohoto Úřadu Michala Foita nahradil plk. Mgr. Pavel Krákora, který dočasně plní i funkci náměstka policejního prezidia pro SKPV. Úřad odpovídá za vytváření podmínek pro výkon služby kriminální policie a vyšetřování. Za tím účelem v rámci své působnosti vykonává řídicí (analytické, koncepční, koordinační, metodické, organizační, servisní a kontrolní) činnosti na všech úrovních řízení služby. Ředitel úřadu přímo řídí ředitele útvarů služby s působností na celém území ČR. Jedná se zejména o útvary:

- Národní protidrogová centrála,
- Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu,
- Národní centrála proti organizovanému zločinu, do které byly v létě spojeny Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) a Útvar odhalování korupce a finanční kriminality (ÚOKFK),
- Útvar speciálních činností - ochrana svědků, použití agentů, krycí doklady.
- Útvar zvláštních činností - odposlech a záznam telekomunikačního provozu, sledování osob a věcí.

Úřad se člení na pět nižších organizačních článků, kterými jsou: odbor obecné kriminality, odbor hospodářské kriminality, odbor kriminálních analýz a informací, skupina cíleného pátrání a kancelář úřadu.“

Odbor obecné kriminality plní především úkoly na úseku objasňování, vyhledávání a vyšetřování závažné, úmyslné a zejména organizované nebo sériově páchané trestné činnosti. Konkrétně se jedná o trestné činy vražd a kvalifikované skutkové podstaty trestných činů, kde spodní hranice trestní sazby činí nejméně pět let. To je například znásilnění osoby mladší 15 let, závažné skutky drogové kriminality, majetkové kriminality zejména se škodou

nad 5mil. korun a delikty ohrožující osoby a majetek. Dále odbor zabezpečuje organizaci, řízení a výkon pátrání po osobách a věcech a po totožnosti neznámých mrtvol.

Součástí činnosti je též provádění opatření preventivního charakteru a s tím související zjišťování příčin a podmínek páchaní trestné činnosti a působení při jejich odstraňování a omezování. V neposlední řadě také spolupůsobí při řídicí a metodické činnosti vůči jednotlivým územním odborům po linii obecné kriminality.

Odbor hospodářské kriminality se zabývá objasňováním, vyhledáváním a vyšetřováním závažné hospodářské trestné činnosti, zejména trestnými činy proti daňové soustavě, proti měně a podvody. V rámci tohoto útvaru působí i specialisté, kteří se věnují vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jiných majetkových hodnot pachatelům trestných činů na úseku hospodářské a majetkové trestné činnosti.“

Podobné je to na nižších úrovních. Pracoviště obecné a hospodářské kriminality jsou zřízena v rámci všech krajských ředitelství policie, přičemž jsou dále členěné do příslušných oddělení, a to podle potřeb a naléhavosti. Jejich vnitřní struktura teda není jednotná na každém krajském ředitelství, přičemž i zde dochází ke změnám. Tak např. v Praze to bylo kromě velení služby a jeho kanceláře: 1. oddělení – vraždy, ublížení na zdraví, podezřelá úmrtí, 2. oddělení – loupeže, vydírání, požáry, výbuchy, 3. oddělení - mravnostní trestné činy, 4. oddělení – krádeže aut, vloupání do aut, 5. oddělení – majetkové trestné činy, 6. oddělení - pátrání, 7. oddělení - stálá výjezdová skupiny, 8. oddělení – drogy, 9. odbor pouliční kriminality, kam spadal i teror nebo nezákonné demonstrace. V dalším období byly např. spojené bývalé 1. a 2. oddělení v jedno a pokračovaly i další reorganizace.

Na úrovni Obvodního ředitelství Praha I. (do působnosti spadají obvody Praha 1, 6 a 7) je členění dost podobné. Kromě velení služby, vedoucího odboru OOK a vedoucího odboru OHK, je nad nimi zástupce ředitele OŘ Praha I. pro SKPV a kanceláře. V rámci SKPV jsou zde níže uvedená oddělení OOK: 1. oddělení – násilná trestní činnost, 2. oddělení – vloupání a majetková trestní činnost, 3. oddělení - krádeže prosté-majetek, 4. oddělení – podvody, 5. oddělení – drogy, 6. oddělení mravnostní trestné činy, 7. oddělení – kapesní krádeže (tzv. kapsa tým), 8. oddělení – krádeže aut, 9. oddělení -extrém, demonstrace, divácké násilí, atd. 10.oddělení – pátrání a 11. oddělení - tým Václavák.

V rámci OHK pak jsou to - 1.OHK, 2.OHK a 3.OHK.

V rámci služby kriminální policie a vyšetřování působí také specializované útvary s celostátní působností. Činnost těchto útvarů je zaměřena buď na odhalování a vyšetřování specifických, zvláště nebezpečných druhů kriminality anebo na poskytování specifického servisu ostatním policejním útvarům. Vývoj směřuje k jejich integraci. Největší celostátní

útvary služby kriminální policie a vyšetřování se specializují například na odhalování organizovaného zločinu. Organizovaný zločin se svou orientací na dosahování maximálních zisků a získávání vlivu na veřejný život bez ohledu na státní hranice a na použité prostředky představuje zvlášť nebezpečný jev způsobilý destabilizovat ekonomický i politický systém společnosti. Útvary se zaměřují se na zločinecké struktury, které páchají zvlášť závažnou trestnou činností násilného charakteru, ilegálně obchodují s lidmi, zbraněmi, radioaktivními nebo jinými nebezpečnými látkami, těží z nelegální migrace nebo padělají peníze a další platební prostředky. Předmětem jeho zájmu je také extrémismus a jeho projevy ve všech podobách, stejně jako trestná činnost v oblasti informačních a komunikačních technologií. V rámci útvaru působí Národní kontaktní bod pro terorismus, jenž je specializovaným komunikačním, informačním a analytickým pracovištěm, které plní funkci protiteroristického centra. Tento celostátní útvar služby kriminální policie a vyšetřování se specializuje také na odhalování korupce a finanční kriminality. Zaměřuje se zejména na daňovou trestnou činnost, nejzávažnější formy korupčního jednání například v souvislosti s veřejnými zakázkami a na praní špinavých peněz. Zároveň plní funkci úřadu pro dohledávání majetku pocházejícího z trestné činnosti. Spolu s Generálním finančním ředitelstvím a Generálním ředitelstvím cel vytvořil mezi resortní tým známý jako „daňová kobra“, který zvýšil efektivitu boje proti daňové kriminalitě.

Posláním policistů zařazených ve službě kriminální policie a vyšetřování je odhalovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jehož znaky jsou popsány v trestním zákoně, a zjišťovat pachatele těchto trestných činů. Přitom postupují podle trestního řádu a plní úkoly policejního orgánu v trestním řízení. Jejich povinností je vyhledávat trestnou činnost, pokud je skryta, a na základě vlastních poznatků, trestních oznámení a dalších podnětů prověřovat veškerá podezření ze spáchání trestného činu. Jsou rovněž povinni trestné činnosti předcházet. Při objasňování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu kriminalisté opatřují potřebné podklady, zajišťují stopy a shromažďují nezbytná vysvětlení od fyzických a právnických osob i státních orgánů. Přitom jsou oprávněni za podmínek stanovených trestním řádem například vyžadovat odborná vyjádření a znalecké posudky, provádět ohledání věci či místa činu nebo pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob či snímat jejich daktyloskopické otisky. V rámci řízení o úmyslném trestném činu zákon umožňuje kriminalistům používat také operativně pátrací prostředky. Mezi ně patří sledování osob a věcí, použití agenta a předstíraný převod, to znamená například předstíraná koupě věci pocházející z trestného činu nebo ke spáchání trestného činu určené. Kriminalisté se obvykle specializují buď na obecnou kriminalitu, která zahrnuje mimo jiné trestné činy proti životu a

zdraví, proti majetku nebo proti svobodě a lidské důstojnosti, anebo na hospodářskou kriminalitu, kam patří například trestné činy proti měně, proti hospodářské kázi nebo trestné činy daňové. Kriminalisté se rovněž specializují buď na operativně pátrací činnost anebo na samotný proces trestního řízení. K první specializaci náleží mimo jiné pátrání po hledaných a pohřešovaných osobách a pátrání po věcech. Druhou specializaci představuje vyšetřování, tj. trestní stíhání konkrétní osoby obviněné z trestného činu.

Jaromír Slušný

LITERATURA:

BÖGL, G., SEYRL, H., *Die Wiener Polizei, 1547-1992*, 2. Doplněné a rozšířené vydání, Vídeň: Österreichische Staatsdruckerei, 1993, 410 s.; BOHATA, I., *Místo a úloha policie ve státním aparátu buržoazního Československa v letech 1918 -1939*, Praha: SPVKaPČ FMV, 1980, 70 s.; CÍSAŘ, A., *K problematice ztrát příslušníků bývalého četnictva a policie v českých zemích v letech okupace a za květnového povstání českého lidu*, in *Historie SNB 3*, SPVKaPČ FMV, Praha 1978, str. 55-58; DVORÁKOVÁ, J.: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953*, Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunizmu, č. 16, Praha 2007, 383 s.; FRANCEK, J., *Zločin a trest v českých dějinách*, 1. vydání, Rybka: Praha 1999, 463 s.; FRANCEK, J., ŠIMEK, T.: *Hrdelní soudnictví českých dějinách*, 1. vydání, SOA: Pardubice, 1995, 188 s.; KOL., *Reforma policie České republiky, aneb, Pomáhat a chránit*, Praha : CEVRO institut 2010, 309 s.; HOLUB, O.: *Obranná zpravodajská služba v buržoazní Československé republice v letech 1918-1939*, in *Historie SNB 3*, SPVKaPČ FMV, Praha 1978, str. 58-70; KÁRNÍK, Z., *Pražské policejní ředitelství, jeho Státní (politická) policie a její informátoři z řad občanstva v převratných dobách Velké války očima očistného Výboru pro prozkoumání policejního archivu v letech 1918-1920*, in *Acta Oeconomica Pragensia*, roč. 15, č. 7, 2007, ss. 247-256.; KUČEROVÁ, M.: *Samospráva a velení SS v ghettu Terezín*, (magisterská diplomová práce) MU Brno 2013, 158 s.; KVAPILOVÁ, I., *Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, č. 1/2003, s. 68-90; KVAPILOVÁ, I., *Organizační vývoj SNB v 50. letech se zaměřením na jeho veřejněbezpečnostní složku*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, č. 2/2004, s. 9-73; KVAPILOVÁ, I., *Organizační vývoj SNB v 60. letech se zaměřením na jeho veřejněbezpečnostní složku*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, č. 3/2005, s. 41-102; KVAPILOVÁ, I., *Organizační vývoj SNB v 70. letech se zaměřením na jeho veřejněbezpečnostní složku*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, č. 5/2007, s.9-116; KVAPILOVÁ, I., *Organizační vývoj SNB v 80. letech se zaměřením na jeho veřejněbezpečnostní složku*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, č. 6/2008, s. 70-115; LEDVINKA, V., PEŠEK, J., *Praha : Nakladatelství Lidové noviny*, 2000, 819 s.; MACEK., P., *Dějiny pražské policie (vybrané kapitoly)*, Praha: Police history, 2004, 215 s.; MACEK., P., UHLÍŘ, L., *Dějiny obecních policií*, Praha: Police history, 2004, 215 s.; MACEK., P., UHLÍŘ, L., *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská monarchie (1526-1918)*, Praha: Themis, 1994, 178 s.; MACEK., P., UHLÍŘ, L., *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918-1939)*, Praha: Police history, 1999, 230 s.; MACEK., P., UHLÍŘ, L., *Dějiny policie a četnictva III. Protektorát Čechy a Morava a slovenský stát (1526-1918)*, Praha:

Police history, 2001, 178 s.; MALÝ, K. a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 4. přepracované vydání, Praha: Leges 2010, 640 s.; MALÝ, K., SIVÁK, F., *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, 2. přepracované vydání, Jinočany: H & H, 1993, 533 s.; MARŠAN, R., *Dějiny policejní organizace rakouské*, Díl 1. *Zeměpanská organizace policejní v letech 1749-1700*, Praha: Bursík a Kohout 1911, 155 s.; MARŠAN, R., *Dějiny policejní organizace rakouské*, Díl 2. *Policejní soustava autonomní Vídně ve středověku se zřetelem na středověkou soustavu policejní městskou vůbec*, Praha: Bursík a Kohout 1909, 292 s.; MARŠAN, R., *Dějiny policejní organizace rakouské*, Praha: Bursík a Kohout 1904, 118 s.; MARŠAN, R., *Vznik moderní policejní organizace rakouské*, Praha: Bursík a Kohout 1905, 41 s.; ROUBÍK, F., *Počátky policejního ředitelství v Praze*, Praha: MV ČSR, Praha 926, 277 s.; SLUŠNÝ, J.: *Policie České republiky (od roku 1991)*, in. *Encyklopedie českých právních dějin*, V. svazek, Pa-Právní, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s KEY Publishing, Brno 2016; SLUŠNÝ, J.: *Dějiny policie ČR*, slusny.spopone.cz, internetová publikace, 2023-2024; SLUŠNÝ, J., *Světové dějiny policie – středověk novověk*, Praha: Slávy dcera 2006, 767 s.; SCHELLE a kol., *Právní dějiny*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2007, 1134 s.; ŠTEINBACH, M., *Dvacet let Policie České republiky*, Praha : Policejní prezidium ČR, 2010, 149 s.; ŠTEINBACH, M.: *30 let Policie České republiky*, Praha 2021, Policejní prezidium České republiky, 268 s.; ŠTEINBACH, M.: *Čtvrtstoletí Policie České republiky*, Praha 2016, Tiskárna ministerstva, vnitra, 130 s.; VIETOR. M., *Dejiny státu a práva na území ČSSR*, Bratislava: UK, 1967, 445 s.; VOJÁČEK, L., SCHELLE, K, KNOLL, V., *České právní dějiny*, 2. upravené vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 694 s.; VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., *České právní dějiny do roku 1945*, Ostrava: Key Publishing, 2007, 218 s.; VOKUŠ, J., *Policie České republiky – pomáhat a chránit*, Praha: Policejní prezidium ČR, 2010, 84 s.